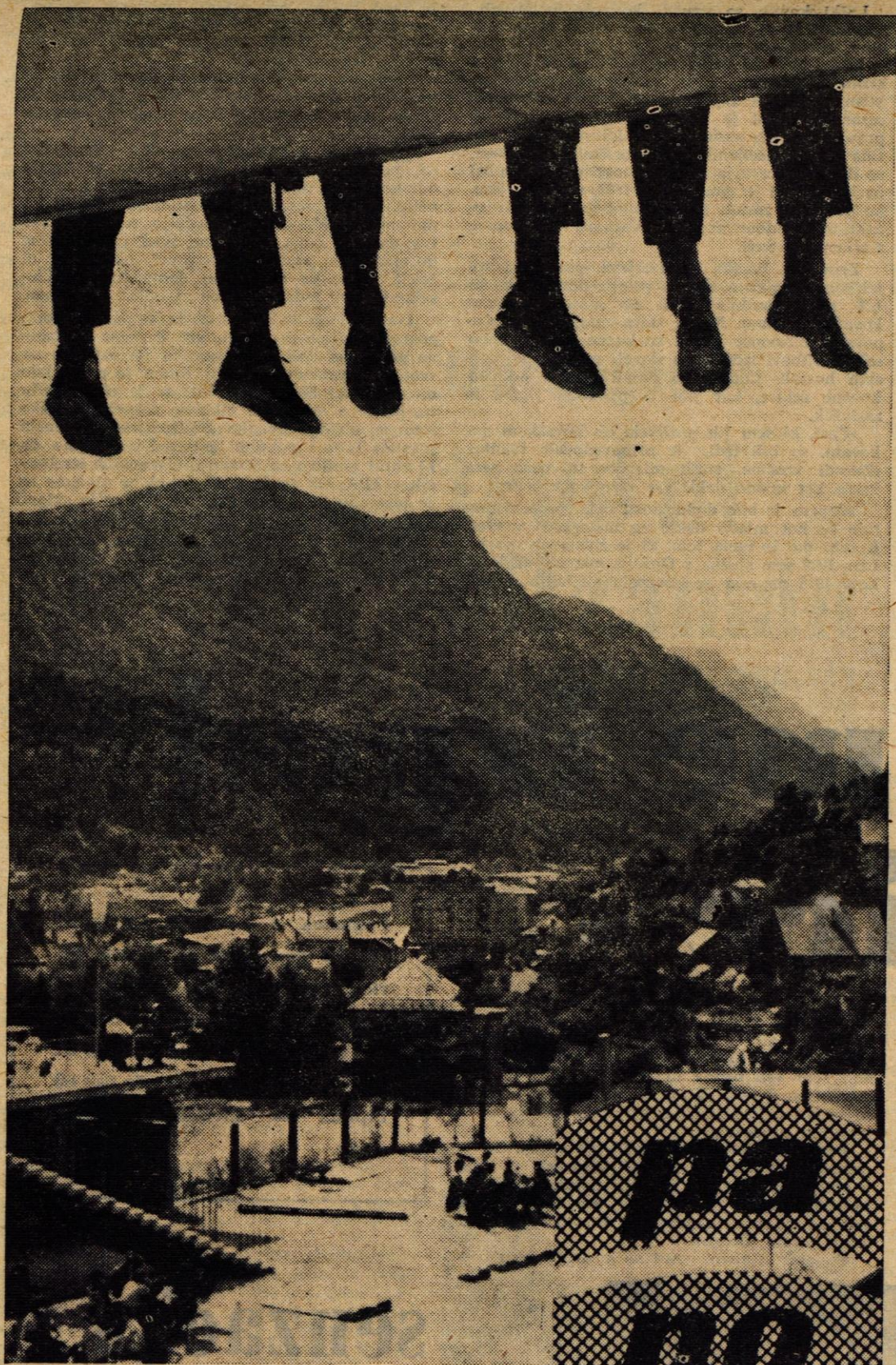

Šopek ciklam na Krvavcu

Vedno, kadar se je bliskalo in grmelo, mi je mama pravila, ko sem bil še majhen, da se bog krega. Tudi v soboto bi mi to verjetno povedala, če bi bil še majhen in če bi bil doma. Pa mi ni, ker me ni bilo, ampak jaz sem se vseeno spomnil teh maminih besed. Na Krvavcu sem bil in zaspati nisem mogel; zunaj na pragu sem stal pozno v noč, poslušal sem dež in gledal strele, ki so parale nebo. Rudi je vlek meh harmonike in v smehu skrival svojo bolečino, jaz pa sem mislil na šopek ciklam in pomislil nehote, da se prav zaradi njih bog krega. Zaradi šopka ciklam na shojeni poti, zaradi zavrženih rož, ovenelih že in pomečkanih, za katere se niso zmenili ljudje, ki so hiteli mimo in naprej, proti domu ali proti postaji žičnice. Šopek pohojenih ciklam je ležal tam na tleh in za nikogar več to niso bile lepe rože, za nikogar nič vredne, nobenemu niso nič več povedale. Niso več dišale po jeseni kot dišijo ciklame. Bile so mrtve rože, ki jih skoraj ne bo več. Tisti, ki jih je nabral, je bil morda že v dolini, morda se je s fičkom že odpeljal do prve gostilne, morda pa je bil v domu, morda že pijan. Morda jih je nabral zato, ker se nekako zagre, da na izletu v naravo nabereš šopek rož; za hribe to še posebej velja. Tako delajo skoraj vsi — iz navade ali pa imajo radi rože. Ta jih je nabral iz navade ali iz objestnosti ali bogve zakaj pa jih potem odvrigel, šopek rdečih ciklam, ki ne bodo več lepe ne v naravi in ne doma v vazi.

Šopek ciklam na shojeni stezi na Krvavcu ni osamljen primer vandalizma na tem hribu, kamor te žičnica pripelje v trinajstih minutah. Čeprav SAP na spodnji in zgornji postaji žičnice z velikimi črkami opozarja, da ne vozi vinjenih oseb, se tega prav nič ne drži. Krvavec je z žičnico postal tisto, kar nismo hoteli in kar naši hribi ne bi smeli biti: veliko zabavišče, kjer je dovoljeno marsikaj, kar v dolini ni. Prav nič več ni lep tak Krvavec!

at

PANORAMA 3 X 2 NAD JESENICAMI — Foto: Franc Perdan

34

Kranj
29.
avgusta
1964

Na 3. strani:

**Champagnole:
trud ni bil zaman**

Na 5. strani:

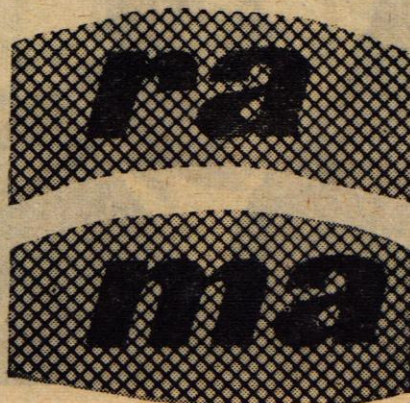
Rak na zatožni klopi

Na 6. strani:

**Alkohol — prepovedan
sad za Norvežane**

Na 8. strani:

Alžirija

»Spet me je privleklo srce v domače kraje,« mi je dejala prijazna in vedra Mrs. Ivanka Shiffrer, znana javna delavka pri progresivnih Slovenkah Amerike, ki se je zdaj že četrtrič podala preko velike luže, da bi obiskala rodno Kamno gorico pod Jelovico, ostalo Gorenjsko in vso Jugoslavijo.

»Zmeraj je doma kaj novega in me privablja sleherni napredek!« je še dodala.

Ivanka Požnikova je odšla v Ameriko kot mlado dekle, malo pred prvo svetovno vojno. Potem je ostala tam in je zdaj že četrtrič na obisku v rodni zemlji. Prvič je obiskala Jugoslavijo leta 1929, po osvoboditvi pa trikrat: leta 1957, 1960 in letos.

Nato sva zabredla v pomenek o Kamni gorici iz njenih mladih let. Pripovedovala mi je:

»Moj oče Požnik je bil žebjar starega rodu. Kamna gorica, Kropa in Lipnica so bile tiste čase polne jedrih zvokov, ki so jih dajala kovaška kladiva. Izdelovala so žeblje in drugo kovanje. Pri nakovalu sem se poizkušala že kot šolarica. Nekoč so se mi zlomile vilice. Denarja ni bilo za nove, pa sem skovala nove kar sama. Takrat je bilo hudo za zaslužek in kdor je hotel jesti, je moral vihteti kladivo. Kaj drugega v dolini ob Lipnici nismo znali. Izdelovala sem male in velike žeblje. Pri največjih žebljih, takih, ki so jih potrebovali pri gradnji mostov, smo si delo razdelili. Močnejše moške roke so kovale glavice, pozne dekliške roke pa »spice«, osti pri žebljih.

Laški kovači so naučili kovanja in drugih spretnosti tudi slovenske domačine, ki so se hitro znašli ob nakovalih.

Nova obrt je dajala domačinom boljši kos kruha kakor pa revna zemlja ob sončni in stisnjeni dolini Lipnice pod Jelovico. Tedanja cesarska oblast je bila tujim kovačem, ki so prinesli nov vir zaslužka pod Jelovico, hvaležna. Ena prvih priseljenih družin iz Italije, Kappusi, so došli od cesarja iz hvaležnosti celo plemiški naslov. To se je zgodilo leta 1693, v tistem letu, ko je umrl zaradi izgub in obupa pisatelj in založnik zgodovinar Janez Vajkard Valvazor v Krškem ob Savi.

Zgovorna Ivanka Shiffrerjeva, gorenjska rojakinja Požnikova, mi je pripovedovala, da so bili njeni predniki tudi po materini strani kovaškega stanu. Njena stara mati je bila Čopova iz Zirovnice. Imeli so lastno izdelovalnico sekir. Njihovi izdelki so sloveli po vseh gorenjskih hostah. Čopovi so dajali iz rok odlično kovane sekire, kar jim je prinašalo ugled in zaslužek.

»Casi, ki sem jih preživela ob kovaškem nakovalu, so bili trdi,« je pripovedovala Ivanka. »Zaradi vročine, trdih udarcev in vode sem imela kot mlado dekle vse razpokane roke.«

»Čeprav je bilo doma dosti dela, pa sem morala že kot mlado dekle za zaslužkom v svet. K sebi me je vzela teta, ki je živela ob morju. Leta 1909 sem služila v Opatiji, pozneje na Reki. Leta 1913 pa sem se povzpela na ladjo, ki me

nje med našimi ameriškimi izseljenci močno razmahnilo. Društva so prirejala koncerte in gledališke igre. Novi slovenski narodni domovi so rasli vsepovsod.«

Junakinja izpod Jelovice Ivanka Shiffrer je vstopila v dramsko društvo »Ivan Cankar«, ki ga je vodila znana slovenska umetnica Avgusta Danilova.

Ivanka je pripovedovala: »Bili smo polni sil, podjetni, mladi, razgibani. Nas so vabile odrske deske in Avgusta Danilova, naša velika učiteljica. Neprestano smo študirale igre in jih uprizarjale. Marsikatero nedeljo smo bili kar ves dan na odru, dopoldne skušnje, popoldne in zvečer pa kar dve predstavi. Ljudje so si želeli slovenske besede in domačih iger. Cleveland je bil tedaj resnična ameriška Ljubljana.

Ivana si je tedaj ustvarila družinski dom, postavila hišico in uredila vrt. Z doma iz Kamne gorice je dobila ciklame in jih vzgojila na svojem clevelandskem vrtu. Kadar je prišel kdo na obisk na Shiffrerjev vrt, se je ob pogledu na prijazne slovenske ciklame raznežil. Lansko leto je obiskal Ivanko Shiffrerjevo slovenski pisatelj Tone Ingolič, ki je prišel v Ameriko, da bi zbral gradivo za roman o slovenskih izseljencih v ZDA. Ob pogledu na Ivankine ciklame se je pisatelju tako raznežilo srce, da se je sklonil k cvetom in jih z vso nežnostjo pobožal...

Tega dogodka Ivana ne bo zlepa pozabila, niti ne njeni domači. Skromni šopki ciklam na Shiffrerjevem vrtu spominjajo premnoge nji-

Ciklame izpod Jelovice

V Kropi, Lipnici in Kamni gorici je znal kovati prav vsak domačin, saj je bila kovaška obrt znana pod Jelovico že več stoletij. Učeni so trdili, da so kopali rudo pod Jelovico prvi naseljenci ob Lipnici, Kelti in za njimi Rimljani. V 13. stoletju so prihajali v našo dolino tuji strokovnjaki kovači iz Italije. Eni so kopali po hribih rudo, drugi so jo topili v plavžih, tretji so kovali žeblje, četrtri pa so jih tovorili preko Jelovice in Sorice k morju, vse do Reke in Trsta in celo do Benetk. Trd je bil takratni kos kruha. Človeški znoj in žulj pa sta bila malo vredna.

je popeljala v neznani svet — Ameriko. Prva leta so bila v tujini trda in skromna. Poldrugo leto sem vsa bedna in skrušena le jokala in mislila na domače kraje ob Lipnici, na domače in prijazne tovarišice, s katerimi sem igrala v igrah in prepevala.

Potem je prišla prva svetovna vojna. Ta je prinesla gospodarski razmah. Poživela je delo v ameriških tovarnah in moj položaj se je izboljšal. Rodila se je nova Amerika, živela sem se v nove razmere in novo življenje na drugi strani Oceana.

Po prvi svetovni vojni se je družbeno življe-

Pomenek z nekdanjo žebljarko Ivanko Požnikovo iz Kamne gorice, danes vodilno članico pri progresivnih Slovenkah Amerike — Ivanko Shiffrer — Spomini na staro domovino in domačo vas ob Lipnici — Življenje v novem svetu.

Ivanka Shiffrerjeva iz Clevelanda (ZDA), po rodu Požnikova iz Kamne gorice

senzacija v ameriškem Clevelandu

hove goste na lepote stare domovine in na kraje v nepozabno lepi Lipniški dolini in raztegnjenem hrbtu Jelovice, na meji dveh dolin; Savske in Selške...

Ivanka Shiffrerjeva je srečna te dni, ko se greje na domačem soncu in obnavlja mladostne spomine. Grenka bo ločitev od rodne zemlje in mnogih prijateljev. — JOZE ZUPANČIČ

Marius je v trenutku, ko se je zgodila nesreča, peljal kamion proti izhodu iz rudnika.

»Nex, je odvrnil inženir.

Zazeblo nas je. Kljub prekipenju sreči ob misli, da so nas našli. Nihče ni spregovoril. Pritiskali smo ušesa na cev, ki nas je vezala z zunanjim svetom. Bil sem premočen kot miš. Nekaj sem moral reči, vseeno je bilo, kaj: »Vidite z nami so imeli srečo! Rekel sem vam, da bo tako. Niso nas pustili.«

Stisnili smo se drug k drugemu in se objeli. Od zgoraj smo zaslišali: »Pošljamo vam svetilko in električne baterije.«

Prav kmalu je vse skupaj pristalo v našem zaporu. Svetlobo smo še imeli, vendar je je že pričelo zmanjkovati. Potem, potem so nam poslali vodo, kruh, suho sadje, gnjat. Šele sedaj, ko so se pred nami pojavile vse te dobrrote, smo zares postali lačni. Prej tega sploh nismo občutili.

Potem se je v cevi oglasil zdravnik Martin. Vedeti je hotel, če je kdo bolan:

»Da, Cattenoz, de Ney. Boli ga grlo.«

Ni trajalo dolgo in že smo imeli zdravilne praške in odejo, potem pa še električni kabel in slušalo. Prosil sem, naj nam pošljejo vina. Ni bilo slabo, verjemite mi! Moj stari ga je srknil precejšen požirek. Postali smo dobre volje. Hoteli smo malo ponagajati mladim: »Saj jih boste spet videli, vaše dobre prijateljice!« Potem smo se spravili na novoporočenca, ki je bil z nami. Bil je hudo v zadregi, rekel pa ni nič.

Kvartali (da, tudi karte so nam poslali) smo brez zanimanja, ne da bi za kaj stavili. Samo čas smo hoteli ugnati v kozji rog. Najbolj smo se razveselili pisem, ki so nam jih poslali naši domači. Meni sta pisali žena in hčerka. Odšel sem v temnejši kot, kjer sem bil lahko sam s svojo bolečino. Jokal sem, ko sem prebiral drobne vrstice.

V sredo sem govoril z njima. Bil sem radoveden in neučakan: »Kdaj nas bodo potegnili gor?« »Kmalu, kmalu...« sem začul odgovor. Tak je bil ukaz. Morali sta tako odgovoriti. V resnici je bilo vse drugače. Nihče nad nami ni prav vedel, kdaj bo tisti »kmalu« in če sploh kdaj bo. Nista mi povedali vsega. O sinu Jeanu, fantiču petnajstih let, mi je žena pripovedovala šele takrat, ko so me rešili iz strašne kletke. Sedaj je še v gimnaziji, toda nočem, da bi postal rudar kot sem jaz. Ko se je zgodila nesreča, ni rekel nič, toda to je bil trd udarec zanj. Spustil se je v podzemlje, v zgornje jaške rudnika. Zato, da bi jokal. Šele tam je bil zares sam... Oprostite, vidite, tudi jaz jokam...

Sedaj je že dobro No, potem smo prosili za časopise, pa nam jih niso hoteli dati. »Ljubzenske romane, če hočete, časopisev pa ne,« so nas zavrnil. Morda so bili taki romani v tej luknji še več vredni.

Mati obeh bratov Jacques me je poklicala k cevi. Njen glas je bil poln strahu in velike hvaležnosti: »Zalostna sem, zelo hudo mi je, gospod Martinet, toda kljub vsemu sem zadovoljna, da imajo fantje vsaj vas.«

Sreda. Gospod Socié, socialist, champagnolski župan nam je sporočil, da nam je neka usmiljena sestra poslala svetinje s podobo Lurda in da nam jih bodo izročili kar takoj, po cevi. Obesili smo si jih okrog vratu, na tanko premogovo nit (poglejte, še vedno jo nosim! Bila je vseskozi z mano tam spodaj),

Bili smo utrjeni od napetega čakanja. Tovariši so zaspali. Nekateri so celo smrčali. Poslušal sem jih. Namestil sem mikrofon k cevi, da bi tudi oni tam zgoraj poslušali njihovo smrčanje; hotel sem, da bi reševalci v miru opravljali svoje delo. Henri ni spal. »Naša ura še ni prišla, tega se moramo zavedati,« sem mu dejal. Zeblo nas je, mrz pa je postajal vse hujši.

Cattenozu se zdravstveno stanje ni prav nič izboljšalo, kljub temu, da je redno jemal zdravila. Namestili smo jo na streho traktorja Norsfield. Ležišče smo napravili iz kosov premoga, na katere smo položili lesene deske, ki so nam jih spustili po cevi ter iz platna. Nad njim pa smo razpeli šotorsko krilo. Hodnik je razsvetljevala 200-vatna svetilka, pravi žaromet in žarnica vzdolž stene. Bilo je svetlo kot podnevi. Nervoza med nami pa je postajala vse večja.

Bilo je v četrtek opolnoči. Spali smo. Nenadoma nas je prebudil silen hrup, ki je zopet prinašal strah. Strah, da je vse naše upanje in napor reševalcev zastoj. Skočili smo pokonci

in se spogledali. Vsak je bral v očeh drugega obupen vzklík: Moj bog, že spet se je začel! Potem so me poklicali po mikrofonu. Nisem se mu upal približati. Bil je preblizu grozečemu hrupu. Pa vendar! Poskusil sem, toda moral sem se unakniti. Toda končno je bilo vendarle treba pomiriti ljudi zgoraj, ki so kričali v mikrofon: »Kaj se dogaja?« Prosil sem jih, naj mi pošljejo vrv, da bom pritrldil mikrofon proč od nevarnega pasu. Šele tedaj sem opazil, da se nam je »nova« stena približala za štiri metre. Fantov se je polastil obupen strah. S široko odprtimi očmi so poslušali bobnenje. Kamenje je še vedno padalo.

Vedno, kadar sem moral prevzeti pošiljko hrane, sem moral k sondi. Sedaj, ko je to delo

zaradi nove nevarnosti postalo tvegano, sem ga odbil. Zavitki hrane pa so se kar kopicili in šele naslednji dan smo jih upali pobrati.

Gattenoz, vročičen, je ležal pod petimi odejami in se silil k jedi. Tudi zdravila je užival z največjo težavo. Postajal je vse šibkejši. Jaidikoval je, ker ni bil »zanič.«

»Dobri bog, daj da ne bi umrl tu spodaj, sedaj ko bomo ravnokar rešeni!« sem prosil.

V nedeljo ob sedmih nas je prebudil neki glas: »Fantje, nočaj boste spet v naročju svojih žena.«

Kakšno navdušenje!

Napravili smo čudovito gostijo. Pojedli in popili smo vse, kar nam je ostalo. In potem smo kvartali. Da, kvartali pod hribom Rivell Nenadoma se je vrtnalni stroj (mislim, da je bil tisti, ki so ga poslali iz Merlebacha) ustavil. Čez dve uri me je poklical ing. Meynard: »Moj dragi prijatelj, prisiljeni smo prenehati z navpičnim vrtnanjem. Poskušali bomo od zadaj, vodoravno, s pogumnimi rudarji iz Blanzija.« Tudi meni je bil načrt všeč. Samo to me je skrbelo, koliko bo eksplozivno škodovalo varnosti našega zatočišča. Meynard me je prepričal: »Vse smo preračunali, tu ni nobenega tveganja.« Prvič je eksplodiralo ob petih popoldne, drugič — dve uri kasneje. Tudi jaz sem potem napravil svoj račun: za isto delo, ki sta ga opravili eksploziji, bi reševalci potrebovali 200 ur. Kako dolga doba. To sem moral povedati fantom. Bili so kot obsedeni. Objeli so se in se zavrteli.

Končno smo dočakali tudi ponedeljek. Drug vrtnalni stroj je delal nad nami. Razen novih zavojev hrane so nam poslali tudi lestev, razstavljeno na več delov, ne da bi povedali, čemu bo služila. Ugibali so: morda bo služila vstopu v gondolo, ki nas bo dvignila na površino. Skoraj bi se bili sprli, tako smo bili nervozni in utrjeni. Ah! Utrujeni od vsega.

V torek zjutraj sem začul v cevi glas zdravnika Martina: »Ob 10.15 smo povabili v bolnico vaše družine.« Med nami je nastala velika zmeda. Zlagali smo odeje na traktor in hoteli čistiti tla našega mračnega zatočišča. Sporočili so namreč, da se bo morda spustil k nam upravnik rudnika, mi pa nismo hoteli, da bi kdo rekel, da smo živeli kot prašiči — celo 83 m pod zemljo. Ob desetih smo samo še stali in čakali. Nič drugega ni obstajalo kot samo Meynardjev glas: »Se 2 metra... še 1,50 m... še 1 meter...«

Nenadoma, puff! Curek vode se je ulil s stroja. Objeli smo se kot bratje. Nihče pa ni znal izraziti tistega veselja, ki mu je nenadoma napolnilo prsi. Bilo je preveliko. Za tako srečo ni besed.

Ing. Meynard je bil naš prvi gost. Ko smo mu pokazali neprijazno votlino, v kateri smo živeli dolge dneve in sledove naših krampov na stenah, se je zgrozil. Bil je brez besed. Napravil je vrstni red, po katerem nas bodo dvigali na površino. Najprej najdebelejši, potem bolni Cattenoz, za njim novoporočenec, nato moj brat... Jaz sem zadnji zapuščal votlino v champagnolskem rudniku, ki bo ostala večno zapisana v dnevnikih rudarjev. Maynard se je ozrl na razstavljeno lestev, ki je z mano vred zagledala beli dan. »Tudi ona je izvršila svoje poslanstvo, čeprav majhno. Hoteli smo, da bi vam zaposlila duha,« je povedal.

Martinet André, mojster v champagnolskem rudniku, je končal svojo pripoved. Dvignil se je, si pokrtil klobuk in se zazrl v zapuščena pobočja hriba Rivell. To je bilo močnejše od njega. Še so tam. Pet jih je še ostalo v nepreglednih rudniških galerijah, pet iz njegove skupine — med njimi tudi stari Zolnowski...

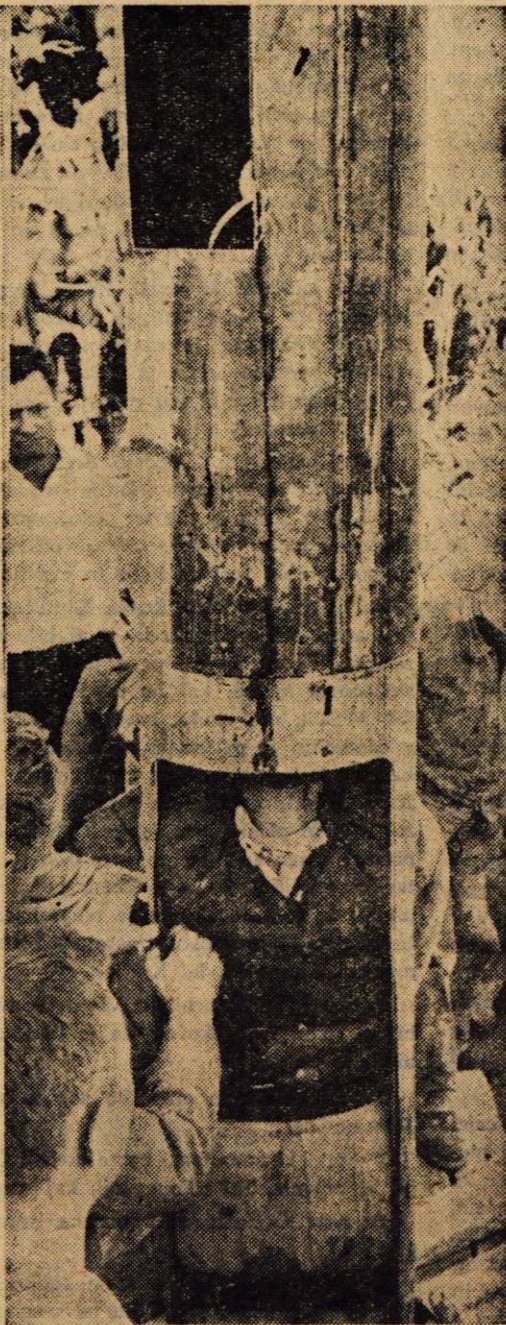
André jim ni mogel pomagati. Toda bil je do konca z njimi. Dokler ni zaslišal glasu: »Iskanje je zaključeno.« Kamioni se težko spuščajo s pobočij, motorji ne brnijo več, vojaki pospravljajo šotore. Od silnega napora ljudi, da bi izrgali zemlji svoje sinove, ne bo kmalu ostalo nič več, razen razorane sive ceste, ki se vijuga med hrasti, topoli, bori...

Helikopter kroži nad pokrajino in piše svoje hieroglife. Zdi se, kot bi čaral.

»Ste se kaj spremenili, mojster Martinet?«

Mož premišljuje in odkima: »Jaz? Zakaj? Kar je, je. Kljub vsemu pa so stvari, ki so z nami prišle od spodaj. Stvari, ki so verjetno vedno bile med nami, pa nismo vedeli zanje. Solidarnost! Šele tedaj, ko sem zagledal hrib Rivell, poln ljudi, ki so nas prišli rešit, sem spoznal, kaj je prijateljstvo. Življenje, ah! Kako lepo je, kako lepo je!...«

Champagnole: trud ni bil zaman

Gondola je pripeljala poslednjega zapornika na svobodo

Butalci odhajajo iz Panorame

Nekje med Triglavom in Šmarno goro leži kraj, ki mu pravijo Butale. Kdor ga išče, ga ne najde, kajti je danes tukaj, jutri tam, koder ga pač butalski rod korajžno lomi. Seveda tistemu ni vsega verjeti, ki je spravil v svet prečudne vse historije o Butalcih, kakršne smo brali skozi trideset številčk Panorame. Mogoče so mu nekatere povedali Tepanjčani, ki Butalce zavidajo. Morebiti so se mu nekatere sanjale, kajti današnji rod veliko časa prespi, ko mora toliko ur predsedeti na praznih sestankih. Morda so se nekatere res zgodile, če se pa še niso, se še vedno lahko. Resnici bodi zadoščeno, ko bi vse resnične historije iz Butal zapisali, bi Panorama pretesna postala in bi se dvignil krik in kreg vzdolž obeh bregov Save, Kokre, Sore, Bistrice in kar je še, vodá na Gorenjskem. Star pregovor namreč govori, da maček cvili, če za rep se ga drži.

Vseeno mi ne da miru in bi za slovo rad predstavil galerijo odličnih tovarišev in tovarišic, brez katerih butalska zgodovina ne bi bila popolna. Če boste znali o njih tudi med vrsticami brati, tako boste ostremeli, da boste sedli kar vznak, kajti utegne se zgoditi, da spoznali boste znane r...

Prvi, ki mi ga je čast omeniti, je neki Kozmijan Buta. Tam, kjer je bil poprej zaposlen, mu niso ustrezali delovni pogoji, prevroče je bilo zanj. Mož je bil bolj kratkoviden in se je rad zmotil ter dal v aktovko kak aparat ali kos orodja, ko je šel s šihta. In je imel to slabo navado, kadar ga je kdo prijel zaradi tega, da je z glavo butnil kakor kozel, takole: »Da ste mi pri prič tiho, tovariš Cencelj! Eno samo besedico in vsi bodo izvedeli, kam je šla vreča klobas, ki je zmanjkala tik pred sindikalno zabavo!« Ali: »O odpo-vedi govorite, tovariš direktor? Mimogrede rečeno, danes popoldne pride vaša žena k moji na obisk. Gotovo me bo vprašala, ali smo imeli včeraj res nočno sejo...« Imel pa je Buta občutek za mero in se je pravi čas umaknil nevoščljivim kolegom izpred oči in pravijo, da mu tudi v novem kraju grablje bolje služijo kakor vile.

Lavdon Štimani je drugi mož, ki mu priteče slava, da ga skupaj preštudiramo. Če je namreč res, kar pripovedujejo Tepanjčani, v podjetju, ki mu je on za direktorja, redé obratno uš, in kadar so pred vrati volitve v delavski svet, jo pokliče Lavdon Štimani v pisarno na kavico in uš mu pove, kateri delavci so najbolj priljubljeni pri kolektivu in najbolj razboriti. Za te delavce Lavdon Štimani baje poskrbi, da sploh ne pridejo na kandidatno listo. Uši pa da je ime Sprinca Marogla, uživa pri direktorju posebne časti in je za njen standard vsestransko poskrbljeno.

Tretja butalska podoba bodi Jurež Pismouk. Verjel je vse, kar je v časopisih in knjigah pisalo in ni mogel razumeti žene, ki je stokala, da njena plača še za hrano ne zadošča. Žena ga je rotila in spreobračala, z lepo in z grdo — ne beseda ni zalegla, ne palica! Pa ji je neko jutro drobna ptička sedla na balkon in prelepo zapela in žena je razumela njeno popevko in se je glasil tekst tako: »Nakupovat pošiljaj dedca z njegovo plačo!« Zapomnila si je ptičkin nauk in ko ji je niož prve, a izročil svoje prejemke, mu jih je vrnila

Jubilejni vinski sejem

»Auf biks,« vinski bratci, zopet se nudi po enoletnem presledku prilika, da s 30 % odstotnim popustom na železnici obiščite najbolj priljubljeni sejem vseh sejmov — jubilejni vinski sejem v Ljubljani.

Kdorkoli je že prijatelj dobre kapljice in jo rad dá na škrbinco, ta se ne bo odrekel ogleda vinskega sejma in vinski poskušnji. Kakor vedno najdemo na tem sejmju vse sorte vina: domača, tuja, šumeča, namizna — odlikovana z zlatimi, srebrnimi medaljami in kar je

glavno, niso v sorodu z vodovodno pipo, potem ni nič čudnega, če ta izbrana vina zadovoljijo še tako izbirčnega vinskega sladokusca. Seveda človek ta pristna vina poizkuša sprva po kapljicah, kasneje po kozarčkih, vse dotlej, dokler mu ne zaorje pesem iz grla: »Primi bratec butelčico, povezni jo-hk, trešči jo-hk, na kelnarco-hk! Zaključek take pesmi ponavadi kelnarca zaračuna za razbitine trikratno. Hvala bogu, da vinska poizkušnja traja samo nekaj dni in celo leto, sicer bi namesto fi-

čotov morali izdelovati čolne in barčice.

Kljub temu, da iz leta v leto na vinskem sejmju vidimo vedno več vrst vin, pa mislim, da bi vinski sejem bil še bolj popoln, če bi poleg razstavljenih buteljk, sodčkov, štamperličkov razstavili še gotove vzorce, oziroma stvari, katerim je bo-ter — alkohol — Recimo v posebnem razstavnem prostoru bi lahko razstavili razne razbite dele avtomobilov, motorjev koles, nadalje razne vrste nožev, remelcev, boksarjev kot rekvizite iz raznih veseljc in zabavnih programov; v epruvetah bi lahko videli odvzeti alkohol z nekaj kapljicami šoferske krvi, izdelovalci umetnih vin bi lahko spoznali, da se iz razstavljenega grozdja da izdelovati tudi vino itd.

Tako nekako bi bil vinski sejem izpopolnjen in bi lahko služil obenem kot poučna institucija.

Kdorkoli je bil na vinskem sejmju, si želi samo to, da bi tudi izven sejemskega časa točili taka vina, kajti običajno vsa ta vina z medaljami vred izginejo preko leta kakor kafra. Med tem časom pa potrošnik poizkuša in to največkrat prvega in petnajstega v mesecu vina, katera so na razpolago v gostiščih. Na žalost in ponavadi so na razpolago samo rebula, rdeče in cviček. Imenovana vina imajo različno aromo in to: po kleti, po sodu, da, včasih imajo pa duh po žveplu, kakor da bi eksplodiral sam lucifer v sodu. Dobro je, da taka vina ne pridejo na jezik vinskim strokovnjakom, njihova življenjska kariera bi bila takoj fuč, ker bi pri tem izgubili okus. Te malenkostne napake pa ne motijo vinskih bratcev, ker dobro poznajo, da je rebula nedolžna kot fajmoštrov žegen, da je rdeče vino vredno samo zaradi rdeče barve in kdor veliko uživa rdečega, mu rdeči nos služi lahko kot stop lampa ali kot smerni kazalec — da cvička pridelamo 500 hl iztočimo ga pa 2000 hl in kdor ga veliko uživa ga lahko stisne skupaj, da mu krojač z lahkoto naredi obleko iz 2 metrov blaga in pri tem pa mu ostane še nekaj flik.

Iz naštetih primerov bi dejal, da bi vse tiste, ki zadržujejo naravna vina v kletih in tiste, kateri iz litra kisa naredijo 2 litra pristnega dolenskega cvička odlikoval v krogu vinskih bratcev z odlikovanjem »VIN-SKI ŠPEKULANT« I. stopnje.

Pozdrav GREGA

in rekla: »Odslej boš ti nabavljal po svoji glavi in izbiri!« Pa ko je minil dober teden, je zmanjkalo Jurežu Pismouku denarja, odprle so se mu oči, bridko se je kesal in se spreobrnul. Spreobrnul se je Jurež Pismouk in fluktuiral v boljšo službo in si omislil popoldne še honorarno zaposlitev in za zvečer jemal delo na dom, pa se mu je standard izlival in je bila žena zadovoljna, tiskano besedo pa si je odslej tolmačil po svoje.

Anže Meketač je četrti, ki ga bomo počesali. Na tapeciranem stolčku sedi, za tri koše ima zvez, pameti pa toliko, kolikor je zanj prostora v glavi. Hvala statutu, ima tudi usta, da lahko včasih kako pametno dá od sebe, sicer bi mu pamet glavo še raznesla. Gotovo ga poznate!

Peto mesto gre Gregorju Brezhlačnice. Tri leta je s celo družino kruha in tekstila stradal, da si je lahko kupil avto. Zdaj ga že tri tedne vozi na pregled po domači ulici, da sosedje uživajo od zavisti. Gregorjevi so ponosni na svojega fička in pravijo: »Mi smo mi!«

Je na vrsti tajnica Rozka Kljukčeva. Z Lavdonom Štimanim sta v sorodu in ji ni bilo težko uspeti na razpisu. Pa se je koj prvo jutro izkazala na prvem službenem mestu, kakšne da ima kvalifikacije. Ji je šef naročil, naj skuha kavo. Ubogala je, nalila vode v džezvo in jo pristavila na kuhalnik. In je vsula še kavo in je kava naraščala in je narasla do vrha džezve, že se je pripravljala, da prekipi. Pa se je Kljukčeva začudila in ploskala z rokami: »Nak, kakšen je v tej pisarni blagoslov! Se po eno džezvo moram — ako tarifni pravilnik da, obe bosta polni!« Stopila je po džezvo in jo prinesla, pa je tedaj kava na kuhalniku že izkipela in je žalostno zastokala bistra tajnica: »Joj-mene, kolikšna škoda! Kar ob dve džezvi kave smo!«

Potem je tu še arhitekt Vrban Podvrbosmuk, ki je bil po krivem obrekovan, da je šolo zafušal, pa je ni bil tisto pot...

Tri ure hoda za angleško soboto stanuje Francot Teletinovidel...

V butalski ambulanti boste srečali Cenetana Padarja, ki bo morebiti celo uganil, kaj vam je...

Pavluša Očalasti vidi občana samo skozi paragraf...

In ne bi jih naštel do kraja, toliko je še portretov v butalski galeriji. Če bi jih pa vseeno še nekaj radi videli, ozrite se z odprtimi očmi okrog sebe.

Povsod jih je dosti.

»Lufthansa sporoča, da pristaja letalo 649 iz Tokia, Hongkonga, Bangkoka, Delhija, Karacija, Kuweita, Kaira in Rima...« Tako se oglasi napovedovalka po zvočniku v čakalnici na letališču Rhein-Main v Frankfurtu. Ponedeljek je, 4. maja 1964, ura je 7.20. Z letalom bodo prispeli trije japonski raziskovalci raka dr. Mitsunobu Oshima, dr. Musuhiko Kuroki in Koji Yokoyama, ki bodo prvič stopili na evropska tla. Na pisti se pojavi reaktivno letalo. Za čarinskim pultom se kmalu prikažejo obrazi treh japonskih znanstvenikov. Naenkrat plane iz gruče čakajočih neki moški proti Japoncem, pograbi dr. Oshima za roko in mu v zmedenih stavih hiti dopovedovati: »Vi ste moje zadnje upanje, doktor, moja žena bo živela samo še nekaj dni. Dajte mi bamfolina! Rotim vas doktor...«

Pričujoči ga skušajo pomiriti. Takoj se zbere okrog njih gruča radovednežev. Mož dobi dve steklenički sredstva, od katerega si nešteto ljudi obeta ozdravljenja, ki pa je še vedno v razvojnem stadiju in se za sedaj proizvaja v silno majhnih količinah.

Zdravniški kongres v Münchnu

Dvorana v hotelu »Bayrischer Hof« v Münchnu je zasedena do zadnjega mesta. Zbranih je 120 zdravnikov iz vsega sveta. Prišli so na 35. posvetovanje mednarodnega zdravniškega združenja za bolezni krvi in oteklina. Podpredsednik združenja dr. Scheller ima otvoritveni referat. Za njim stopi na govorniški oder predsednik japonskega združenja za zdravljenje raka. Ko prične govoriti zavlađa v dvorani popolna tišina.

V svojem referatu pove med drugim: »Bamfolin je ekstrat, ki ga pridobivamo po posebni

Dr. Oshima, dr. Kuroki in Koji Yokoyama v Evropi.

cev, 73-letni biolog Koji Yokoma, ki se že 20 let ukvarja s poskusi z bambusovo travo. Ko je pred leti opazil pri svoji ženi oteklino v trebuhu, se je zbal, da jo je napadel rak. Takrat se je prvič zatekel k svojemu zdravilu. Oteklina je izginila. Yokoyama je postal pozoren in je odstopil svojima prijateljskima Oshimi in Kurokiju sredstvo v preizkušnjo: začeli so se poskusiti z bamfolinom, ki so kmalu pokazali prve uspehe.

Na žalost pa je medtem prišlo tudi do tragičnega dogodka. Pacientu F. iz Wormsa, 33, so pred pol leta zaradi rakaste tvorbe amputirali ramo. Stanje njegove boleznij je ostalo še naprej brezupno, ker so se pojavljale nove rakaste oteklina. Svojem je uspelo dobiti iz Tokija majhno količino bamfolina. Ko so uporabili to sredstvo, so kmalu ugotovili, da se je bolniku obrnilo na bolje. Vendar je zdravilo kmalu pošlo. Ko jim je uspelo dobiti novo pošiljko bamfolina, se je pokazalo, da nima nikakršnega učinka več. Ko so nekaj tega sredstva poslali dr. Oshimi v analizo, je le-ta ugotovil, da ni bil ta »bamfolin« nič drugega, kot čaj proti kašlju. Za sedaj še ne vedo, ali so na delu brezvestni koristolovci, ali pa morda nevoščljivi konkurenti, ki bi raziskovalcem radi pripravili blamažo.

Znanstveniki v zadnjih tednih različno reagirajo na bamfolin. Nekateri ga že načeloma odklanjajo, drugi zopet se navdušujejo za to, da bi novo sredstvo čimprej lahko uporabljali v bolnicah. Številni znanstveniki se ukvarjajo s tem novim zdravilom, mnogi zdravniki in šefi bolnic so pripravljene bamfolin klinično preizkusiti.

Bamfolin prvič v Evropi

V zadnjem času se kopičijo poročila o uspešni uporabi bamfolina v Evropi. Naj jih nekaj navedemo:

Ema Hofmann, stara 42 let. Diagnoza: prsni rak. Leta 1959 operacija prsnega raka. Leta 1962

Pacientka P., Düsseldorf. Diagnoza: velika rakasta oteklina na jetrih s septičnimi temperaturami, ki jih ne more znižati noben antibiotik. Februarja 1964 operacija, ki jo morajo prekiniti, ker je brezupna. Od 1. aprila zdravljenje z bamfolinom. Po 14 dneh že znatno upadanje tumorja, pacientka nima vročine, telesna teža se dvigne. Po 21 dneh se ne da ugotoviti nikakršne oteklina več. Zdravnik dr. M. izjavi: »Izboljšanje, v katerega ne bi nikoli mogel verjeti.«

Richard Kleinschmidt, Münster. Diagnoza: rak limfne žleze. Operiran 12. VIII. 1963. Kemoterapijo z vsemi doslej znanimi sredstvi morajo prekiniti, ker jih bolnik ne prenese več. Kot pest velik tumor na desni strani vratu. Dosedanji rezultat po zdravljenju z bamfolinom, ki se je pričelo šele v začetku maja: obseg vratu se je v 14 dneh zmanjšal za 6 cm. Nikakršnih izločkov več. Pacient zopet lahko je, lahko dela in se dobro počuti.

Pacientka W., Bremen. Diagnoza: rak na maternici, izloček v črevesju. Operacija in obsevanje brezuspešno. Pacientka redno prejema transfuzijo krvi zaradi neprestanega krvavenja. Od sredine maja 1964 dalje zdravljenje z bamfolinom. Po desetih dneh pacientka lahko vstane. Splošno izboljšanje zdravstvenega stanja, krvavitve so čisto prenehale.

Kot odziv na japonsko iznajdbo so v Nemčiji ustanovili posebno zdravniško združenje (Internationale Bamfolin-Forschungsgemeinschaft, Bremen, Korffsdeich 12), ki se bo ukvarjalo z bamfolinom. Združenje ima pred seboj ogromno dela: Dognati morajo, v čem je zdravilna moč bamfolina, delati morajo številne eksperimente na živalih, preizkusiti ga morajo v klinikah, da bi ga lahko čimprej dovolili za splošno uporabo proti raku. Ker je proizvodnja tega zdravila na Japonskem še v povojih, bi morali storiti vse, da bi čimprej narasla. Društvo bo v vsem sodelovalo z japonskim združenjem »Nippon Seigan Kenkyu Kai.«

Priredil: J. P.

RAK

metodi iz yakusasa, t. j. listov neke bambusove trave. Moj prijatelj Yokoyama je čisto slučajno odkril, da to sredstvo vpliva na raka. Leta 1959 sem prvič doživel ozdravljenje neke 34-letne gospodinje. Po tem sem nadaljeval z raziskavami bamfolina. Vedno smo izbirali samo takšne primere obolenj, pri katerih ni bila mogoča operacija ali kadar so odpovedali vsi doslej znani načini zdravljenja. Bolnike smo opazovali po 6 mesecev, dokler niso toliko okrevali, da so lahko normalno živeli. 47,3 odstotkov teh brezupnih primerov še živi. Med njimi so še trije do štirje odstotki pri katerih upajo, da bodo okrevali. Umrljivost znaša 43,4 odstotka.

Po naših dosedanjih izkušnjah se pokaže učinkovitost sredstva približno po sedmih dneh. Svetovali bi, da bi uporabljali sredstvo že pred operacijo raka, s čimer bi se pospešilo okrevanje bolnikov. Mi bomo storili vse, da bi izpopolnili zdravljenje z bamfolinom, ker to sredstvo veliko obeta.

Trezne in skromne besede dr. Oshimasa naredijo zbrane zdravnike globok vtis. Za njim govori dr. Kuroki, farmakolog raziskovalne ekipe, o svojih poizkusih z bamfolinom na živalih. Po njegovih besedah je bamfolin popolnoma nestrupen in se torej razlikuje od sredstev, ki so bila doslej v uporabi. Medtem ko ta sredstva napadajo brez izjeme poleg bolnih tudi zdrave celice, niso pri bamfolinu ugotovili ni-

operacija slepiča, ugotovijo nove rakaste tvorbe v trebuhu. Zdravljenje z doslej znanimi sredstvi. Začasno izboljšanje. Leta 1963 hitro poslabšanje. Kot grah debele rakaste oteklina po vsem telesu. Pacientkino stanje brezupno. Od marca 1964 zdravljenje z bamfolinom. Povečan apetit, povečana telesna teža; maja 1964 vsi znaki bolezni skoraj popolnoma izginejo.

kakršnega toksičnega učinka. S slikami je dr. Kuroki pokazal, da tudi v krvi ne nastopajo nikakršne spremembe. Japonski znanstveniki še ne vedo popolnoma zagotovo, v čem je pravzaprav zdravilna moč bamfolina. Domnevajo pa, da sproži to sredstvo nekakšen odporni mehanizem v telesu.

Zadnji je govoril najstarejši od treh Japon-

Prihodnjič: OBISK PRI RAZISKOVALCIH NA JAPONSKEM

na zatožni klopi

A-K OHO H

ALKOHOL

ALKOHOL

prepovedan sad za Norvežane

Vsi vemo, da je prepovedan sad najslajši. Morda je to Skandinavcem prišlo že v kri; kajti na svetu ne boste našli tako nenaravnega odnosa do alkohola kot prav v Skandinaviji, najbolj pa na Norveškem, kjer vlada najstrožja prohibicija v prodaji in potrošnji alkoholnih pijač. Ljudje neradi govorijo o alkoholu. Pa vendar...

Nekega večera me je moj gostitelj na Norveškem, Harold Sylte hotel posebno presenetiti. Od nekod je prinesel domače norveško žganje. Prav skrivnostno je potegnil majhno steklenico izpod sukničja, mi natočil kozarec do roba in ponosno dejal:

No, le poizkusi norveško žganje.

»Prav rada.« samo najprej mi povej iz česa je napravljeno, kako, kje... sem bila radovedna. Znano je namreč, da je na Norveškem prodaja alkoholnih pijač monopolizirana. Nabaviš si jih lahko samo v posebnih državnih prodajalnah v večjih mestih in še to v omejeni količini. Pijač sploh ne točijo, kar je razumljivo. Prodajajo jih v steklenicah, ki držijo največ ¼ litra. Uvažajo jih z vseh strani sveta, največ iz Francije, pa tudi iz naše dežele. Tako sem bila prav prijetno presenečena, ko mi je nekaj ljudi v daljnji Norveški pohvalilo ljutomersko vino. No pa prislusnimo še Haroldu!

»Da... je počasi pričel, kajti za Norvežane je sploh značilno, da počasi, oziroma umirjeno govorijo... to žganje, ki sem ti ga natočil, proizvajajo nekateri kmetje doma naskrivaj, mi je zapupal, in sicer iz koruze. Vse-

buje 70% alkohola, kar je precej močno, ne?«

Pa to po vsej Norveški, Harold?«

Nikakor ne. Le v vzhodnih predelih naše dežele, kajti samo tam je še mogoče gojiti koruzo.

»Izdelujejo samo žganje?« sem spraševala dalje.

»Ne, nekateri proizvajajo tudi močnejše pivo s 15% alkohola; mi je odgovoril in pri tem srknil nekaj žganja za zagrevanje.

»Deloma tudi. Vendar se le redko kdo spušča v tak posel. Je prenevarjen, kajti kazni so precej stroge. Večina ljudi proizvajajo alkoholne pijače zase in za ožje prijatelje.

Medtem je Harold izpraznil svoj kozarec, jaz pa sem še dalje nezaupno gledala v močno in smrdečo pijačo pred seboj. Pogovor o alkoholu je gladko tekel dalje ob ilustraciji najinega oziroma njegovega popivanja.

Povej mi še, Harold, kaj pa turisti, mornarji in poslovni ljudje... ga morajo ti prnesti s seboj? sem se pošalila.

»Ah, ne,« se je zasmejal. »Tudi na Norveškem se lahko pošteno napiješ, če se ne boš s astronomskih cen. Na primer v barih v Oslu, Bergenu, Trondheimu in drugih večjih pristaniščih. Pa ne samo v barih, tudi v hotelih in »boljših« restavracijah.«

»Kaj pa na podeželju, Harold, kako pa se tu ljudje opijajo?«

To pa samo na tale način kot vidiš... ali pa; če imaš želoček kot cisterna, se lahko napiješ piva, kolikor hočeš. To je edina pijača, ki jo lahko kupiš kjerkoli. Ven-

dar... ne pozabi, da to pivo vsebuje največ 3% alkohola.

No, to se pravi, da pri vas nimate pijancev,« sem dejala nekako olajšano.

»Po številu jih res nimamo veliko, so pa zato tisti tem hujši.

Svojo trditev je podkrepil z žalostno zgodbo o znanem norveškem slikarju, ki ga je alkohol tako upropastil, da zdaj prosi za denar in poje ter popije vse, kar vsebuje alkohol, da celo pasto za čevlje! Nisem mogla verjeti, vendar so me o tem kasneje prepričali ljudje, ki žive v rojstnem kraju nesrečnega slikarja.

»In še nekaj, da ne pozabim,« se je razgovoril moj gostitelj. »Če že hočeš pri nas kupovati alkohol, moraš biti polnoleten, se pravi, imeti moraš 21 let. Veš, je nekako zagrenjeno nadaljeval, (očito pod vplivom alkohola), to, kar sem ti pripovedoval, ne velja za vso Skandinavijo, temveč predvsem za Norveško.«

Zgodba o prokletstvu alkohola me je zelo presunila, Harold, pa bom še jaz nagnila tole silce žganja. Saj je že čas, da se ti pridružim, ne! SKOL! (Na zdravje po norveško)

»Skol!« In srknem. Toda... joj! Pijača, ki naj bi bilo žganje, je nekaj nemogočega, ogabna do skrajnosti. Več od črege požirka nisem mogla pa sem počasi odrinila kozarec. Harold pa; sicer razočaran nad mojim početjem ni črnil besede, postal je otožnejši in dalje praznil čašo požirek za požirkom. Jaz pa sem sanjala o naši slivovici...

BINI PODBEVSEK

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

(Nadaljevanje)

Hiša, v kateri je pesnik v Kranju stanoval, uradoval in končno tudi umrl, je enonadstropna skromna stavba z dvema fasadama, z eno, na današnje Prešernovo ulico s št. 7, z drugo pa na današnje Tavčarjevo ulico št. 8, katastrska številka hiše je Mesto 181; Tavčarjeva ulica pa se je prej imenovala Bleiweisova (ker se je v tej ulici, v hiši s številko 25 rodil znani politik-dr. Janez Bleiweis in ker so prav v tej ulici imeli njegovi starši Valentin in Ivana Pleiweis ter brat Konrad celo vrsto stavb v svoji posesti).

Večina hiš v okolici Prešernovega bivališča je bila tekom zadnjih dveh stoletij prezidanih ali povečanih; le ta, o kateri je govora, ni doživljala kakih znatnejših sprememb. Se danes je precej taka, kot je bila v dobi pesnikovega bivanja v Kranju. Hiša sama pa vsekakor predstavlja značilen primer prvotne kranjske meščanske arhitekture, saj njen nastanek lahko datiramo s precejšnjo gotovostjo tja v 15. stoletje. Takrat pri nas še ni zazvela renesansa s svojimi težnjami po lahkotni lepoti; zato sta podoba hiše in razpored prostorov v njej, ohranila neko strogo racionalnost in težo, tako značilni za poznogotski čas.

V tej starinski, kar malce turobni, na zunaj prav nič imenitni hiši, se je koncem septembra leta 1946 naselil prvi kranjski odvetnik dr. France Prešeren. Potem, ko se je poslovil od Ljubljane, ki je bila priča zmag njegove pesniške ustvarjalnosti, kjer je doživljal nekaj uric prešerne sreče, a toliko več upal in se bal... Zdaj pa je zapuščal Ljubljano in v njej troje ljubih grobov, Čopovega, Smoletovega in Korytkovega; zapuščal je v grenkih dvomih 25-letno nezakonsko mater Ano Jelovškovo in dvoje drobnih nepreskrbljenih otrok, 6-letno Ernestino in še ne 4-letnega Franceta.

Toliko let je Prešeren čakal na ta trenutek, ko bo postal samostojen, sam svoj gospodar. Po štirinajstletnem vztrajnem vlaganju prošelj za dodelitev advokature, se je končno, sicer že petinštiridesletniku, to posrečilo. Zdaj je res lahko upal, da bo zadovoljivo uredil svoja nerešena osebna vprašanja. Na ta čas, ki je zdaj vendarle prišel, je gotovo pomislil že pred šestnajstimi leti, ko se je videl v veselogrenki viziji.

Te leta, ki so meni še ostale,

Cel dan iz pravd koval bom rumenjake,

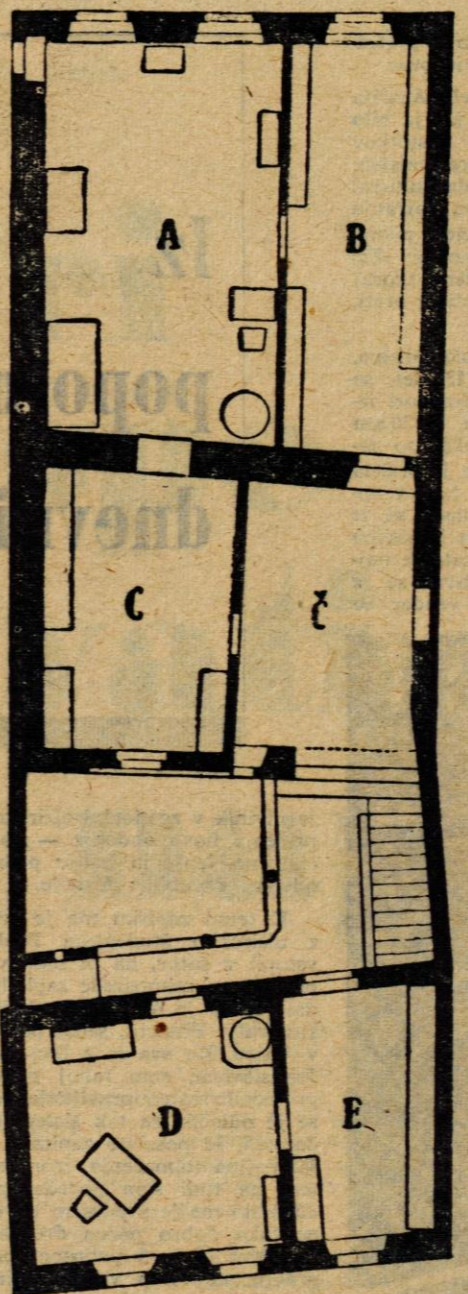
Zvečer s perlatji praznil bom bokale,

Preganjaj z vinom bom skerbi oblake!

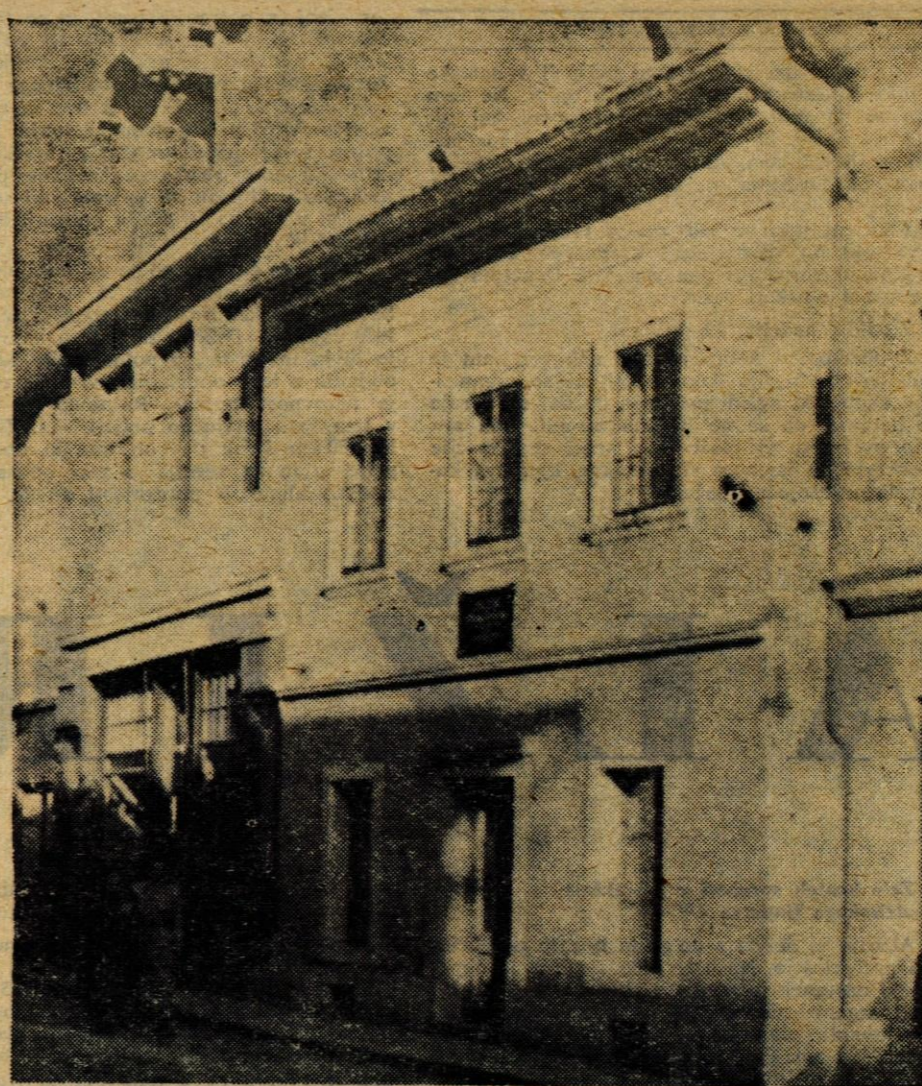
Pa se je kmalu izkazalo, da ni mogel iz pravd skovati kaj prida rumenjakov, ker dobrasrčen, kot je bil, ni hotel biti advokat-kožedec. Ni bilo v Kranju prijateljev Smoletovega kova in formata, že od boleznih načeto telo ni preneslo več mnogih bokalov. In tudi skrbi oblakov ni mogel z vinom pregnati. Le poltretje leto so mu hudobne sojenice še dovolile živeti. In še ta leta, ki so mu ostala, so bila vsa zavita v grenkobo in bolezenske tegobe.

Takratni Kranj, podeželsko mestece s komaj 2000 prebivalci, seveda ni moglo vedeti, kako genialnega moža je dobilo za svojega soobčana. Sicer so tedanji ljudje, naši, še nedavni predniki, doktorja Prešerna, ki v Kranju ni opravljal le odvetniških, pač pa tudi notarske posle, spoštovali, morda tudi ljubili, razumeti pa ga niso mogli. Bil je zanje preveč nenačuden in preveč svobodnih navad, nikoli ni okleval, nagniti se do beračev in otrok in jim izkazati prijateljstvo. Le kako bi stari Kranjčani mogli doumeti Prešernovega duha, ko so bili vendar dan za dnevom v kupčijah in podobnih poslih. Narodnostno prebujen sloj preprostih delovnih ljudi ni vedel za velikega pesnika, maloštevilno nemškutarsko uradništvo pa tudi ni bralo »Poezije«.

A vrnimo se k hiši, iz katere so polni dve leti, dan za dnevom, vodile Prešernove

Razpored prostorov v prvem nadstropju Prešernove hiše

Sedanji izgled Prešernove hiše, preurejene v pesnikov spominski muzej

stopinje! Lastnik hiše je bil v tem času trgovec in pivovarnar Franc Mayr, ki pa je sam stanoval v neki drugi svoji hiši. Od njega je novi kranjski advokat najel celotno prvo nadstropje, v obeh traktih, za letno najemnino 50 goldinarjev. Tako, razmeroma obsežno, stanovanje v sredi mesta, blizu sodišča in okrajnega komisarjata, je povsem ustrezalo tudi za sedež odvetniške pisarne. Skupaj z doktorjem sta se v hišo vselila tudi 46-letna pesnikova sestra Katra, da bi mu gospodinjala, in 19-letni pisar Andrej Rudolf, nezakonski sin že pokojnega pesnikovega pobratima Andreja Smoleta.

Vendar, prav natanko bržčas ne bomo mogli nikoli dognati, kako je Prešeren uporabljal prostore v tej hiši. Zagotovo moremo to trditi le o njegovih stanovanjski sobi — spalnici (na načrtu A) in kuhinji (C); ozka soba (B) z oknom na Prešernovo ulico, je morda sprva res pripadala Katri, a so jo ob koncu leta 1848 skoro gotovo preuredili v pisarjevo sobo, da je bil bolnemu, na posteljo privezanemu šefu bolj pri roki. Vsaj tako povzemamo iz spominov Prešernove hčere Ernestine Jelovškove: »V prednji sobi je stala surova pisalna miza in ravno tako omara za spise, v predalu spodaj pa je ležalo par še blatnih škornjev. — V drugi sobi je bila postelja, omara s predali, na kateri je stala ura, miza s papirjem in pisalnim orodjem — kajti Rudolf je pisal, kar mu je oče narekoval. Se nekaj stolov je spopolnjevalo ono pohištvo, katero je imel Prešeren že v Ljubljani. — Moj štiriletni bratec se je zelo zanimal za uro, jaz pa sem stopila k vratom, nasproti postelje. Da sem mogla zreti očetu v obraz, ter jokala...«

Morda je bila Prešernova pisarna sprva res v onem delu hiše, ki ima pročelje na današnje Tavčarjevo ulico, toda bolj verjetno bo, da so v onih dveh malih,

nizkostropnih čumnatah (E in D) stanovale v črni Katra in občasni gostji Mina in Marija Vovkova, pesnikovi nečakinji; v drugi pa pisar Andrej Rudolf, ob počitnicah pa Prešernov nečak — gimnazijec Janez Vovk, v času pesnikove bolezenske krize pa tudi Jakob Prešeren-Boštjan in tudi Mimin mož Jože Vovk, ki je vendarle tudi prišel, da bi svojemu svaku pomagal lajšati smrtne bolečine. — Ko tako sodimo o razporedu in uporabi prostorov, le ne smemo zatisniti si ušes pred trdovratno govornico tradicije, ki neomajno zagotavlja, da je bila Prešernova advokatska pisarnica vsaj v prvem obdobju, ko je bil pesnik še pri močeh, v večji sobi vzhodnega hišnega krila (D).

ČRTOMIR ZOREC

(Nadaljevanje prihodnjič)

Prvotno pročelje hiše Prešernova št. 7 viden le še izvesek gostilne »Pri mazi«

A. A. BEG

Nisem videla kje je delala Rosa. Milo je lepo dišalo. Delo je bilo čisto in lahko in sedela sem na visokem stolcu. V odmoru sem odšla z drugimi delavkami na tovarniško dvorišče, ker je bilo vreme lepo. Sprva so bile neprijazne, celo sovražne, opazila sem, da govorijo o meni, toda Rosa me je našla, popeljala k eni teh skupin in rekla: »Fabiova je.« Ugovarjati si nisem upala, ker sem spoznala, da je pojasnilo pomenilo Rosinim prijateljicam edini pravi razlog moje navzočnosti, pojasnilo, po katerem so me sprejele medse.

Po delu sem sama odšla domov, ker so Roso popoldne oprostili dela, da se je lahko udeležila očetovega pogreba. Zenski sta črno oblečeni sedeli v kuhinji. Stisnila sem jima roke, zajokali sta in jaz z njima. Skrivaj sem upala, da bom našla tudi Fabia, čeprav mi je dejal, da se mora takoj po pogrebu vrniti v Benetke, ker imajo premierski večer; Monteverdija. Odšla sem v svojo sobo, zunaj je bilo še svetlo, opazila sem, da z okna vidim laguno, in za njo Benetke. Sedla sem k mizi in zrla skozi okno. V Benetkah so prižgali luči. Kupila si bom še nekaj oblek in knjig, z denarjem, ki sem ga prinesla iz Benetk; Faulknerjeve »Divje palme« sem hotela prebrati do kraja. Kasneje bi morda lahko našla službo v svojem poklicu, tako bi zaslužila dosti več denarja, lahko bi najela odvetnika in zahtevala ločitev od Herberta. Toda službo bi morala najti v Mestru. Za zdaj se mi ni mudilo. Kadila sem cigareto. Bila sem povsem zadovoljna. Od časa do časa bom videla Fabia. Otroku bo pri Fabiovih ljudeh dobro. In kakor stara gospa Crepez sem pričela z očmi meriti sobo.

KONEC

Bergen — tipično mesto Norveške

Po dobri uri vožnje smo prispeli v sotesko Chiffa do »znamenitega« »Mostu opic«. Ne vem kdo se je bolj naveličano pretegoval, mi ali dve, tri opice, ki so se nam »velikodušno« prikazale. Mislil sem, da so opice v Afriki nekaj manj ne navadnega, pa kaže, da so prava redkost.

Utrujeni smo se šele zvečer vrnili v naselje in kmalu po večerji legli k počitku. Jutri bo nedelja in bomo ves dan prosti. Z Danetom nameravamo obiskati Alžir.

Zeralda, nedelja, 19. julija

Z obiskom v Alžiru ni bilo nič, ker nam je vodstvo zborovanja dalo vedeti, da so organizirani skupinski ogledi mesta in da naj sami raje ne hodimo, da se ne bi kdo izgubil. Dan sva zato preživela na plaži in v senci restavracije z obetajočim imenom »Parižanka«, kjer sva kupovala osvežujoče pijače.

osvajanj in notranjih trenj, ki so trajali vse do 16. stoletja, ko so se v Alžiriji pojavili Turki. Turška nadvlada je prinesla v deželo nove oblike turškega fevdalnega družbenega reda. Novi gospodarji so izkoriščali deželo in njeno prebivalstvo. V času Napoleonovih vojn, torej dokaj pozno, se je pričela močnejše razvijati enotnost in solidarnost alžirskega ljudstva proti turški nadoblasti. Množili so se upori, ki so bili zlasti številni v okolici Orana, v notranjosti dežele pa v Kabiliji.

Že v tem času pa so se pripravljale tudi francoske kolonialistične sile in se ozirale na obale Severne Afrike. Neznani francoski oficir je leta 1830 zapisal: »Dežela, za katero smo mislili, da je divja in pusta, je polna lepih domov, hišic, obdanih z lepo obdelanimi vrtovi, vegetacija pa je naravnost bujna«. Resnično je bila dežela v tem času izključno poljedelska. Zlasti še kakih 50 km širok pas ob morski obali, ki ima prijetno in za vegetacijo zelo primerno sredozemsko klimo. V notranjosti dežele, na visokih

Francozi zasedli ped za pedjo, uporniška gibanja pa krvavo dušili.

Zivahna ekonomska gibanja, ki pa so kmalu navezala obliko kapitalističnega izkoriščanja, se pričelo šele po letu 1880. Kako grobe so bile te oblike, si lahko mislimo, če vemo, da so kolonizatorji označili domače prebivalstvo kot »raso, ki je na milost in nemilost podvržena tlačanju«. Visoki svet pa je razglasil, da so Arabci »nevezgojiliva podrasa«.

Razlaščeno in brezpravno ljudstvo pa je kljub temu ohranilo svojo narodno zavest, ki se je v taki situaciji še krepila. V letu 1926 je bilo ustanovljeno prvo nacionalno odporiško gibanje, imenovano: »Severnoafriška zvezda«. 1945 je izbruhnil prvi večji upor v Sétifu, ki pa je bil brezobzirno zatrt. Gibanje pa se je nadaljevalo in je preraslo leta 1954 v revolucionarno narodnosvobodilno vojno. Milijoni žrtev so bili potrebni, da si je alžirsko ljudstvo po sedemletnem vojnem trpljenju slednjič priborilo svobodo in nacionalno samostojnost. 19. marec 1962

ALŽIRIJA

Zelo kratek sprehod v preteklost alžirskega ljudstva

Alžirija je dežela z dolgo in bogato zgodovinsko preteklostjo. Našli so celo sledove, ki označujejo nastanek in prve dni človeštva na Zemlji. Prve organizirane družbe — države pa so na tem ozemlju nastajale v tretjem stoletju pred našim štetjem. Ena najmočnejših državnih tvorb tega časa, je bila Numidija, ki se je razprostirala približno na ozemlju današnje Alžirije. Dežela je že v tem času dosegla znaten gospodarski in kulturni razvoj. Razvila so se nekatera gospodarska in kulturna središča, ki niso več propadla in na katerih stoje še sedaj večje naselbine (Iol, današnji Cherchell, Saldas, danes Bougie, Sirta, danes Constantine).

Numidija se je dolgo časa upirala pritisku rimskega imperija, vendar mu je končno podlegla. Stoletje pozneje je nekatere predele osvojila bizantinska vojska. Ozemlje je predstavljalo le neznatno oviro vdoru rimskega družbenega sistema — sužnjelastništva.

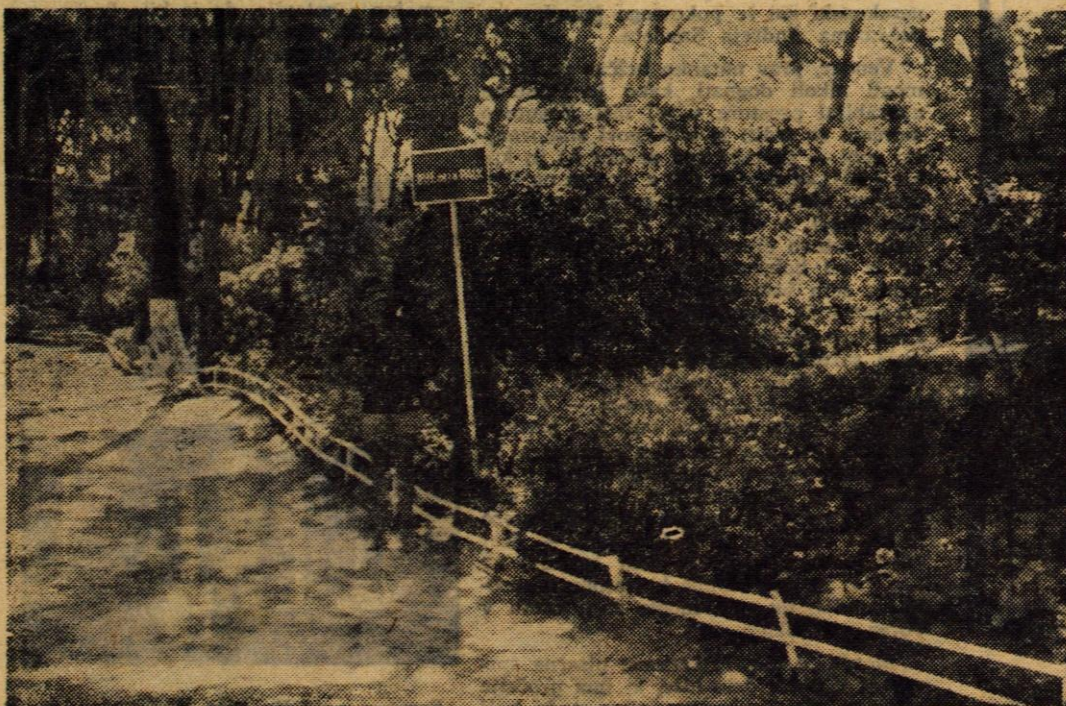
Vdoru rimskega imperija je sledilo osvajanje s strani Arabcev, ki so prinašali s seboj novo vero — islam. Pričeli so se burni časi

planotah, pa se je ljudstvo ukvarjalo v pretežni meri z živinorejo, predvsem z vzrejo ovac.

Težko bi bilo reči, koliko je imela Alžirija v tem času prebivalstva. Cenijo, da jih je bilo okrog tri milijone, od tega blizu 5 odstotkov v mestih, ostalo pa je bilo kmečko prebivalstvo. Ze omenjena muslimanska vera je dala kulturni rasti dežele poseben pečat. Vsa njena notranja družbena ureditev je temeljila na svetem pismu koranu, Francoz Rozet je začuden zapisal: »Zdi se mi, da je alžirsko ljudstvo izobraženo skoraj kot francosko, saj zna skoraj vsak Alžirec brati, pisati in računati«.

Obdobje pravega francoskega kolonializma, ki je trajalo nič manj kot polnih 132 let, se pričelo v juliju leta 1830, ko so se Francozi izkrcali v Sidi Ferruchu, oddaljenem le 20 km od glavnega mesta. Že v začetku julija so zasedli tudi prestolnico Alžir. Od tod se je pričela širiti francoska kolonialistična oblast tudi v notranjost dežele. Tedanja francoska vlada se je sprva odločila za »ožjo okupacijo« in istočasno iskala v notranjosti podporo pri nekaterih najbogatejših posestnikih. Alžirsko ljudstvo se je upiralo novim osvojevalcem dežele, vendar so

Iz popotnega dnevnika

Zeralda — ulica miru

je mejnik v zgodovini alžirskega ljudstva, ko se pričinja novo obdobje — obdobje graditve socializma, lepše in boljše prihodnosti mlade ne odvisne republike Alžirije.

K temu zapisku me je vzpodbudil razgovor z alžirskim študentom Dželalijem. Sinoči je vstopil v šotor, da bi nam voščil »lahko noč« pa smo se mimogrede zapletli v pogovor. Povedal je, da je študent medicine, da je dve let študiral v Franciji, sedaj pa študira na Univerzi v Alžiru. Ko sva se z Danetom predstavila kot Jugoslovana, smo takoj prešli na razgovor o problemih samoupravljanja, ki so v Alžiriji, k se je odločila za tak sistem upravljanja gospodarstva, še posebno zanimivi. Skrbno je poslušal najina tolmačenja, izpraševal to in ono, po tem pa tudi sam povedal precej zanimivosti. Začudilo me je predvsem to, da študent medicini tako dobro pozna družbeni ustroj in ekonomiko. Pa je s ponosom povedal, da se pripravlja za vstop v FLN (ljudska osvobodilna fronta) in zato mora te stvari poznati. Zanimiv pogovor smo prekinili šele pozno ponoči.

JURE HRIBAR

S Kingom Vidorjem, ameriškim režiserjem starejše generacije, smo se nazadnje srečali ob filmu »Dvoboj na soncu« (Gregory Peck in Jennifer Jones). To delo je sicer nastalo že leta 1946 in se mu danes že poznata dve desetletji, za kateri je medtem filmska umetnost zrasla. Vendar pa patina časa nikakor ni bistveno načela tega Vidorjevega filma in »Dvoboj na soncu« še danes učinkuje kot močno delo ter se še sedaj uvršča med najuspešnejše westerne. Izmed ostalih Vidorjevih del je gotovo še marsikomu ostala v spominu »Vojna in mir« (z Melom Ferrerjem in Audrey Hepburn), ljubitelji spektaklov pa so se pred nedavnim srečali z njegovim »Salamonom in kraljico Sabe (Yul Brynner in Gina Lollobrigida), ki sicer ni nikaka umetnina, spada pa vsekakor med boljše v svoji zvrsti. King Vidor je bolj pripovedovalec kot izpovedovalec in zato stoji izven sedaj modernih tokov filmske umetnosti. Kljub temu pa še danes (čeprav je že nekaj časa nedejaven) šteje med pomembnejše filmske ustvarjalce in vam zato v odlomkih posredujemo intervju, ki ga je dal med enim svojih obiskov v Londonu in v katerem je spregovoril o nekaterih svojih filmih in o svojem pogledu na filmsko ustvarjalnost.

V Vidorjevem filmu »Krvavo plemstvo (Ruby Gentry) sta glavni vlogi odigrala Jennifer Jones in Charlton Heston

Pri spe vati k napredku

Intervju s Kingom Vidorjem

NEPRIJETNI SPOMINI

● Kakšne spomine imate na »Dvoboj na soncu«?

— Pomešani so s spomini na težave med snemanjem. Vendar pa je Selznick (producent, op.) vedel, kaj hoče in sem čisto prostovoljno pristal na to, da je on imel prvo besedo. Denar je bil njegov in nimam mu kaj očitati. »Dvoboj na soncu« je

imel velik komercialni uspeh — in to je bil njegov namen. Ves čas, odkar je nastal, je film stalno v prometu. Nisem se sicer strinjal z nekaterimi stvarmi, ki jih je Selznick hotel, vendar pa sva še sedaj dobra prijatelja in ga spoštujem.

● Katere pa so bile tiste sporne točke?

— Dodajal je kadre, podaljševal nekatere prizore preko tiste točke, kjer bi jih

jaz rad zaključil, poleg tega pa je tudi nekatere prizore dodajal. Tako na primer tam, ko Gregory Peck razstrelji progo, iztiril vlak in, če se ne motim, ubije strojevodjo, potem odhaja prepevajoč: »Delal sem na progi.« Meni se je zdelo to zadnje odveč in nepotrebno. Selznick pa mi je dejal, da hoče Pecka prikazati kot največjega lopova, kar jih je kdaj bilo. Nekateri prizore z Jennifer Jones pa je raztegnil preko

tistega, kar je bilo po mojem še v mejah dobrega okusa. Moral pa sem priznati, da ima s komercialnega stališča morda prav. Zame je bil film bolj umetniško prizadevanje...

● Kaj pa »Krvavo plemstvo«?

— Je nekaj atmosfere v njem. Jennifer Jones ima tu podobno vlogo kot v »Dvoboju na soncu«, le da bolj

sodobno. Dogaja se na Jugu. Po mojem je Jennifer Jones zelo dobra igralka in je bila dobra tudi tu...

● Občutek imam, da vam te intenzivne melodrame niso posebno pri srcu...

— Filme sem snemal zato, da ne izgubim prakse, včasih zato, da sem dobil denar, pa zato, da sem ohranil svoje mesto v industriji. Včasih si prisiljen posneti film, ki te privlači le na pol. Vendar pa mi je bilo »Krvavo plemstvo« všeč in sem zgodbo sam izbral. Nekaj stvari bi moral napraviti drugače, pa jih nisem mogel zaradi omenjenih sredstev: take stvari ti ostanejo v spominu na prejšnje filme — da kakšnega prizora nisi posnel kot bi moral. V filmu »Aleluja« je na primer nekaj prizorov, ki mi niso všeč. Občutil sem jih kot kompromisne.

In še po tolikih letih me nadleguje misel nanje. Tako se ti zgodi, da kakšna malenkost, ki je nisi napravil tako kot bi rad, potem prevlada v spominu na ta film.

(Nadaljevanje na 10. strani)

Prispevati k napredku

(Nadaljevanje z 9. strani)

LASTNA INDIVIDUALNOST

Vsak režiser, ki je nekaj vreden, ima svojo lastno individualnost. In celo vsak film jo ima, ne samo režiserji. In čimbolj se približaš nečemu, kar je lastno samo tebi, tem večje zadovoljstvo najdeš. Občutek imaš, da je to nekaj, kar morda lahko napraviš samo ti. Tak film pa je vedno težje napraviti, ker ni običajna zadeva, kakršne so navajeni tisti, ki za film dajo denar.

● Ali spada »Vojna in mir« med tiste vaše filme, ki so vam pri srcu?

— Da. Kadar imaš pred seboj knjigo tako bogate vsebine, lahko najdeš v njej pojasnilo in pomoč kadarkoli hočeš. V njej je vse, opisi, vse dogajanje, vsi dialogi — vse kar potrebuješ. Vprašanje je tu samo, kako dolg film ti pustijo narediti. Na

Film

»Vojna in miru« sem delal eno leto in pol in nadzoroval vso montažo, glasbeno spremljavo in sploh vse. Potem so pri »Paramountu«, ne da bi se posvetovali z menoj, nekaj stvari izrezali. Potem filma nisem šel nikoli več gledat.

Nekajkrat nam je šlo presneto tesno. Na koncu smo ostali praktično brez denarja. Začetne posnetke v Moskovski Operi smo posneli med sešitimi kosi starega rdečega blaga. Mislim, da nas je vsa ta scena stala sto dolarjev. Vendar pa sem pri tem filmu na splošno imel ves čas dovolj sredstev. Od tega filma mi je najbolj ostala v spominu čudovita igra Audrey Hepburn. Videl sem jo nešteto krat — med sinhronizacijo in glasbeno opremo, pa se je nisem nikoli naveličal. Vedno sem v njeni igri odkril kaj novega.

● Ali imate kakšne posebne metode pri delu z igralci?

— Ne. Moja metoda je, živeti se v zgodbo in v nje-
no atmosfero. Večina moje-

ga dela, bi rekel, je opravljena še preden se je delo na filmu začelo — takrat, ko vem, kaj smo izločili in zakaj in ko vem, kaj osebe v delu hočejo. Vse to je storjeno mesece vnaprej in tako snov nato v kratkem času posredujem igralcu...

MEŠANICA

Po mojem mnenju je režiserjevo delo nekakšna mešanica. Sam sem bil nekaj časa slikar, pa snemalec. Režiser je zmes pisatelja, nesojenega igralca in glasbenika.

Vseh prej omenjenih prijav med snemanjem ni nikjer videti. Preprosto rečeš: »Bodi tako dober in postavi kamero tule sem.« Prepričan sem, da si mnogi igralci mislijo: »Kaj za vruga pa tale sploh dela?« Priidi od tu. Priidi od tam. Vsedi se sem. Vsedi se tja. To bi jaz lahko opravil poleg svojega dela.

● Ali med delom dosti improvizirate?

— Malo. Posebno pri snemanju v barvah se ne da toliko improvizirati, kot smo lahko včasih pri nemih filmih. Tiste čase si nekatere svojih najboljših prizorov »stresel iz rokavov«. Cisto preprosto si včasih bil dosti pripravljen, drugi pa nisi bil. Zgodilo se mi je, da sem prišel v studio, ne da bi se mi sploh sanjalo, kako bom kaj storil — in potem posnel nekatere svojih najboljših prizorov. Danes ne moreš izgubljati časa in delati zlagoma, poleg tega pa se morajo ljudje še naučiti dialoge.

Kadar snemam za kakšno veliko družbo, moram ponavadi vzeti kakšen scenarij, kakšno zgodbo, za katero pač imajo snemalne pravice in na kateri so že nekaj delali. Ves čas se borim proti temu, predvsem zaradi slabih izkušenj s filmi, do katerih mi ni bilo dosti... Nič nimam proti temu, da sem in tja posnamem kakšnega »Salomona in kraljico iz Sabee«, ne bi pa hotel posneti dva zapored.

Po mojem je človek dolžan storiti nekaj konstruktivnega. Vsaj jaz tako gledam na svoje delo. Ne vem, kako mislijo drugi, toda jaz pri poti navzdol, ki jo ubira človeštvo, nočem imeti nič poleg. Tega mogočnega glasu nočem stalno uporabljati za zatiranje ljudi. Uporabljam ga hočem za nekaj, kar bo pripomoglo k napredku.

različnih starosti. Našel ni nobene bistvene razlike med eno- in dvajsetletnim netopirjem glede poapnenja žil. Zelo so odporni proti raznim boleznim. So edine živali, ki prebolijo steklino. Mogoče nam bodo nekoč te živali dale zanesljivi serum proti tej nevarni bolezni.

RAZMNOŽEVANJE, NEKAJ POSEBNEGA

Samica se oplodi, kadar sama hoče. Netopirji se parijo v jeseni pred zimskim spanjem, vendar pa pride v organizmu samice do oploditve šele v zgodnji pomladi. Ginekologe zanima, na kakšen način samica to uredi. Rešitev tega vprašanja lahko pomaga strokovnjakom pri umetni oploditvi živine.

Mladiči (navadno samo eden) pridejo na svet zgodaj poleti. Ko je samica oplodjena, se samec umakne v samoto. Kolonije netopirjev, ki jih poleti najdemo na podstrešjih, v zvonikih, senikih, so samice, ki pričakujejo naraščaj.

Netopir je edini sesalec, ki res lahko leta. Za letanje mu služita letalni koži med prsti. Zelo hitro leta, tako da se lahko kosa z marsikaterim ptičem. V gibčnosti pa prekosi vse ptice, celo kolibrija. Smer letenja lahko spremeni v največji hitrosti za 90 stopinj in zraven tega še lahko nese breme, dvakrat težje od njegove teže

RADARSKA NAPRAVA

Za netopirja se zanima tudi vojska. Biolog Donald Griffin je namreč odkril, da ima netopir neke vrste radar, ki je veliko bolj občutljiv kot naša tehnična naprava. Ta radar uporablja netopir za orientacijo in pri iskanju hrane. Toda, kako loči odmev insektov od nežive stvari, na primer, neke veje, ki se ji mora izogniti? Pri lovu na insekte oddaja netopir do 200 ultra valovov v sekundi. Plena ne ujame vedno z gobcem. Neka vrsta netopirja lovi tudi z letalno kožo med nogami, ki mu služi kot žep. Poznamo preko tisoč vrst netopirjev. Razoa na polarnih področjih, ga najdemo povsod. Slepih netopirjev, kot menijo nekateri, ni. Tudi zimskega spanja ne poznajo vse vrste.

Netopirji, ki prespijo zimo, imajo še neko skrivnost. Pozimi jih najdemo v kletih, v zapuščenih rudnikih, v praznih hišah, vendar ne toliko, da bi lahko razložili njihov masovni nastop poleti. Milijone netopirjev izgine med zimskimi meseci in nihče ne ve, kam.

Priredil U. V.

Skriv- nostni sesalec

Netopirjevo življenje je uganka za znanost, čeprav so že marsikaj pojasnili glede te nenavadne živali.

Prijatelj zoolog mi je iz hladilnika dal v roke majhnega, rjavega netopirja. Nisem se preveč prijetno počutil. Žival ima majhen lisičji gobec, velika ušesa in letalni koži, ki pokrivata njeno kosmato telo kot pelerina. V mojih rokah se je netopir prebudil, začel zehati in razprostirati krila.

Spremenil sem splošno mnenje, češ, da je žival grda. Prijatelj jo je nežno po-
božal in vrnil v hladilnik.

SPEČI NETOPIRJI, NE MOTITE!

Tako opozorilo je pogosto na hladilnikih v znanstvenih laboratorijih. Za to žival se zanimajo specialisti za srce, krvni obtok, ginekologi in drugi. Netopir je v aktivnem stanju toplokrvna žival, v spanju pa mrzlokrvna. Hitro se prilagodi zimskemu spanju, zato jo lahko damo v hladilnik. Temperatura ji pade in zaspi. Srčni utripi se ji zmanjšajo od 180 na 3 v minuti, od 8 vdihov v sekundi na 8 v minuti. V hladilniku lahko živi mesece brez hrane in je tako znanstvenikom vedno na razpolago.

Ljudje imajo netopirja za izrodek teme, za nekaj slabega, za nekaj nečistega. Toda podobni so mačkam. Čistijo se vsako jutro in po vsaki jedi.

Zelo dolgo živi in zaradi tega je zanimiv za specialiste za srce in za poapnenje žil. Navadno je življenjska doba sesalcev v razmerju z njihovo velikostjo. Poljska miš živi približno eno leto, psi so z dvanajstimi leti stari, konji s sedemnajstimi. Netopirji, ki niso večji od poljske miši, pa dosežejo preko dvajset let.

Hranijo se večinoma z masnimi žuželkami. Neki biolog je pregledal netopirje

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 29. AVGUSTA DO 4. SEPTEMBRA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 29. avgusta

7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 Zvoki od danes in nekdanj — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Naši najmlajši skladatelji izvajajo lastne skladbe — 9.30 Zabavna glasba iz Sovjetske zveze — 10.15 Jugoslovanski pevci popevk — 10.30 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski spored — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Srečanje s komponisti narodno-zabavnih melodij — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Poje moški zbor »Tovarne dekorativnih tkanin« — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Odlomki iz opere »Rena« — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Sen kresne noči — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Plesni zvoki — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi

NEDELJA — 30. avgusta

6.00 Dobro jutro — 7.15 Narodni in domači zvoki — 8.00 Veseli tobogan — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — I. — 10.00 Še pomnite tovariši... — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.50 Deset minut z orkestrom George Malachrine — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Vedre melodije z zabavnimi orkestri — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — II. — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Od koračnice do scherza — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Vrag na vasi — balet — 20.50 Sportna poročila — 21.00 Melodije v izložbenem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni komorni koncert

PONEDELJEK — 31. avg.

7.15 Glasbena srečanja — 8.05 Polke in valčki na tekočem traku — 8.30 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 9.00 Za mlade radovedneže — 9.15 Slovenske narodne za glas in harmoniko — 9.30 Južno od Alp... — 10.15 Kratke skladbe Lucijana Marija Škerjanca — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje go-

ste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Pihalni orkester Radia Leipzig — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni razgledi — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.30 Revija slovenskih izvajalcev zabavne glasbe — 21.00 Koncert mladih glasbenih umetnikov — 22.10 S popevkami po svetu — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Po svetu jazza

TOREK — 1. septembra

7.15 Lahka koncertna glasba — 8.05 Jugoslovanski pevci popevk — 8.33 Jeftejeva prisega — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Naši glasbeni uspehi — 9.30 Četrte ure z ansambлом Boruta Lesjaka — 9.45 Zborovske pesmi Danila Bučarja — 10.15 Z opernimi pevci po svetu — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.25 Mali koncert lahke glasbe — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Divertimento za godalni orkester — 14.20 Srbske narodne pesmi iz kola — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V torek na svjdenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z orkestri zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Koncert po željah poslušalcev — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trije zgodnji romantiki — 20.20 Radijska igra — 20.45 Melodije iz filmov — 21.20 Večerna pesem — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert

SREDA — 2. septembra

7.15 Narodni in domači zvoki — 8.05 Plesni orkester Al Hirt — 8.25 Simfonična suita za orkester — 9.00 Svet skozi sončna očala — 9.20 Zvočni mozaik — 10.15 Solistična instrumentalna glasba — 10.30 Človek in zdravje — 10.40 Igra pianistka Hilda Horak — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana poje skladbe Emila Ada-

miča — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 Kulturna transverzala — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Iz naših studijev — 20.35 Opera »Tristan in Izolda« — 22.10 Nočni mozaik zabavne glasbe — 22.50 Literarni nočno — 23.05 Zvočne miniature

ČETRTEK — 3. septembra

7.15 Zvočni kaleidoskop — 8.05 Igra Pihalni orkester LM — 8.25 Češkoslovaška zabavna glasba — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Vesele počitnice — 9.30 S poti po domovini — 10.15 Z domačih opernih odrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z jugoslovanskimi pevci popevk — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Novi posnetki Koroškega akademskega okteta — 14.20 Listi iz albuma z zabavnimi melodijami — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Od fantazije do kaprice — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Večer umetniške besede — 21.40 Concertantna glasba — 22.10 Jazz s plošč — 23.05 Bartok, Janaček, Reger

PETEK — 4. septembra

7.15 Od uverture do finala — 8.05 Majhni zabavni ansambli — 8.35 Štirje beograjski skladatelji — 9.00 Pionirski tednik — 9.30 Slovenski pevci popevk — 10.15 Nekaj narodnih in domačih viž — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Novi posnetki mešanega mladinskega zbora »Svoboda« gimnazije Celje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi s pevci zabavne glasbe — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenačni koncert — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trideset minut v studiu 14 — 20.30 Zbor Roger Wagner poje pesmi o morju — 20.50 Arena za virtuoze — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Plesna glasba — 22.30 Literarni nočno — 23.05 Iz repertoarja komornih ansamblov in orkestrom

K I N O

Kranj »CENTER«

29. avgusta špan. barv. film MATI POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 16. in 18. uri, nemški film PONAREJEVALEC IZ LONDONA ob 20. uri, premiera angl. barv. CS filma PLAMEN NA ULICAH ob 22. uri.

30. avgusta amer. VV film MOZ, KI JE UBIL L. VALANCEA ob 10. in 14.30 uri, špan. barv. film MATI POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 17. in 19. uri, premiera ital. VV filma DELFINI ob 21. uri.

31. avgusta ital. VV film DELFINI ob 16., 18. in 20. uri.

1. septembra ital. VV film DELFINI ob 16., 18. in 20. uri.

2. septembra amer. barv. CS film ENAJST VETERANOV ob 15.30, 18. in 20.30 uri.

3. septembra angl. barv. CS film PLAMEN NA ULICAH ob 16., 18. in 20. uri.

Kranj »STORZIC«

29. avgusta špan. barv. film MATI POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 10. uri, amer. VV film MOZ, KI JE UBIL VALANCEA ob 16. in 20.30 uri, nemški film PONAREJEVALEC IZ LONDONA ob 18.30 uri.

30. avgusta špan. barv. film MATI POSLUŠAJ MOJO PESEM ob 10. in 14. uri, nemški film PONAREJEVALEC IZ LONDONA ob 16. uri, amer. VV film MOZ, KI JE UBIL L. VALANCEA ob 18. in 20.30 uri.

31. avgusta amer. barv. film KRVNIK IN NEVADE ob 16., 18. in 20. uri.

1. septembra angl. film LIGA GENTLEMENOV ob 10., 16., 18. in 20. uri.

2. septembra sovj. film PETER IN KATARINA ob 16., 18. in 20. uri.

3. septembra franc. barvni CS film ZASEBNO ŽIVLJENJE ob 10., 16., 18., in 20. uri.

Stražišče »SVOBODA«

1. septembra angl. barv. CS film PLAMEN NA ULICAH ob 20. uri.

3. septembra angl. film LIGA GENTLEMENOV ob 20. uri.

Cerklje »KRAVEČ«

30. avgusta nemški film MARINA ob 16. in 19. uri.

Kropa

30. avgusta amer. barv. film DVOBOJ NA SONCU ob 17. in 20. uri.

Jesenice »RADIO«

29. do 30. avgusta amer. barv. CS film PRAZNIK V TEKSASU

31. avgusta jug. barv. CS film KAPETAN LESI.

1. do 2. septembra švedski film ZENE ČAKAJO.

3. do 4. septembra ruski barv. film SPRETNA POTEZA.

Jesenice »PLAVZ«

29. do 30. avgusta švedski film ZENE ČAKAJO.

31. avgusta do 1. septembra amer. barv. CS film PRAZNIK V TEKSASU.

3. do 4. septembra jugoslovanski film OTOKI.

Zirovnica

29. avgusta češki barv. film ČE PRIDE MAČEK.

30. avgusta ruski barv. film LJUDJE S SEJMA.

2. septembra amer. barv. CS film PRAZNIK V TEKSASU.

Dovje-Mojstrana

29. avgusta ruski barv. film LJUDJE S SEJMA.

30. avgusta češki barv. film ČE PRIDE MAČEK.

3. septembra amer. barv. film PRAZNIK V TEKSASU.

Koroška Bela

29. avgusta jugoslovanski film OTOKI

30. avgusta amer. barv. CS film JUŽNI PACIFIK.

31. avgusta švedski film ZENE ČAKAJO

Kranjska gora

29. avgusta amer. barv. CS film JUŽNI PACIFIK.

30. avgusta jugoslovanski film OTOKI

Ljubno

29. avgusta ital. barv. film DAVID IN GOLIJAT ob 20. uri.

30. avgusta ital. barv. film DAVID IN GOLIJAT ob 18. uri.

Duplica

29. avgusta amer. barv. CS film BANDA HELIONOV ob 20. uri.

29. avgusta amer. barv. CS film BANDA HELIONOV ob 15., 17. in 19. uri.

Podnart

29. avgusta špan. arg. film CRNA KRONIKA ob 20. uri.

30. avgusta amer. barv. CS film NA KROGLI NI IMENA ob 17. in 19. uri.

3. septembra amer. film V SVETU KOMEDIJE ob 20. uri.

Radovljica

29. avgusta amer. barv. film OB SONCNEM ZAHODU ob 20. uri.

29. avgusta amer. barv. CS film NA KROGLI NI IMENA ob 18. uri.

30. avgusta špan. CS film CRNA KRONIKA ob 18. uri, 30. avgusta amer. barv. film OB SONCNEM ZAHODU ob 16. in 20. uri.

1. septembra amer. film V SVETU KOMEDIJE ob 20. uri.

2. septembra amer. film V SVETU KOMEDIJE ob 18. in 20. uri.

3. septembra angl. barv. CS film KLUB MLADIH ob 20. uri.

4. septembra angl. barv. CS film KLUB MLADIH ob 20. uri.

Samogovor

»Če natanko premislimo, so naši delavci grdo nehvaležni in hudo krivični do človeka. Ko so bile na pomlad pred vrati volitve v novi delavski svet, sem jim obljubil to in ono, zdaj pa nesramno in neodgovorno trdijo, da sem svoje obljube lepo požrl in jih pustil na cedilu. Pravijo, da jim je žal, ker so izbrali ravno mene in da jim bo to dobra šola in da se v prihodnje ne bodo več dali speljati na led. Je že tako, dobrota je sirota! Prvič, človek v tako kratkem času ne more napraviti čudežev in drugič, še slepi lahko vidi, da sem se že od samega začetka pričel načrtno in zagrizeno truditi, da bi izpolnil obljube, ki sem jih slovesno dal, ko je šlo za to, koga bodo volili, mene ali onegavega Franceta, ki ga tovariš direktor itak ne mara!

Sicer pa preidimo k stvari. Ljubim dokaze in sploh ne maram ovinkariti. Kar presodite, kdo ima prav! Povedal bom lepo po vrsti in pravici, kakor so prazni klini v mesnici...

Torej: pred volitvami sem obljubljal, da se bom na vse kriplice prizadeval pospešeno reševati stanovanjske probleme naših zaposlenih. Kdo se upa trditi, da tega nisem storil? Celi vrsti delavcev in uslužbencev naše tovarne so se stanovanjske razmere močno izboljšale, odkar mi teče mandatna doba. Recimo: prej sem se moral s svojo štiričlansko družino stiskati v dvosobnem stanovanju, zdaj imam trosobno. Moj tast, ki je pri nas za vratarja, se je nedavno preselil iz garsonjere v lepo novo enosobno stanovanje, njegovo garsonjero pa je dobil Anže, no, saj ga poznate, to je tisti, ki mi je šel za poroka, ko sem prodal fička in si kupil novega Rekorda. Tudi svaka sem rešil iz njegove podrtije in mu preskrbel človeka spodobno bivališče. Sin ko se bo verjetno kmalu oženil in če ga mislimo obdržati v podjetju, moramo misliti tudi na njegove potrebe. Zato sem mu pomagal v izpraznjeno direktorjevo stanovanje. Saj veste, da se je tovariš direktor preselil v novo vilo, ki smo mu jo zgradili z udarniškim in tovarniškim kreditom.

No, ali še kdo dvomi, da nisem držal obljub glede stanovanjskih težav naših ljudi?

Potem mi očitajo, da sem pozabil na svoje izjave o povečava-

nju osebnih dohodkov in odpravi minimalnih prejemkov izpod 25 tisoč dinarjev! Kako predrzna laž! Le presodite: pred svojo izvolitvijo sem zaslužil 45.000, zdaj jih dobim čez 60.000. Žena je prejela za svoje honorarno sodelovanje z našim podjetjem samo 20.000 mesečno, odkar sem v delavskem svetu, pa nikoli ne pade pod 30.000! Dalje: kar trije ne-kvalificirani delavci so se po moji zaslugi povzpeli nad 25.000. Gotovo jih poznate: Gašper, Miha, Boltežar, da, da, tisti, ki v prostem času delajo na posestvu mojega očeta.

Bodi dovolj glede plač; menim, da sem umazanim opravljalcem zavezal jezike!

Dalje je znano, da so delovni pogoji v naših obratih vse prej ko rožnati. Pravijo, da sem tudi v tej točki pozabil na svoje obljube. Naj se smejem! Dejstva govore namreč takole: vratarju so po moji iniciativi prezidali vratarnico, jo sodobno opremili in mu kupili radijski sprejemnik. Za delo v pisarnah sem predlagal nabavo Espressa in s predlogom tudi prodrli. Kurirju, direktorjevemu nečaku, smo preskrbeli moped, da se mu ne bo treba več mučiti s kolesom. Zelite še kaj?

Ah, da, veliko je govora o izpodrivanju strokovnjakov iz podjetja. Stevilo inženirjev naj bi padlo z 8 na 2, odkar imam eno glavnih besed v delavskem svetu. No, je že res, da so odšli, vsem ljudem pač ne moreš ustreči! Toda stvari še zdaleč niso videti tako črne. Nasprotno, lahko smo celo veseli, da je tako, kajti podjetje je po mojih sugestijah dalo štipendije šestim nadarjenim fantom in res bi bilo malce nerodno, če ne bi bilo kruha zanje, ko bodo diplomirali. Tako pa jih čakajo izpraznjena mesta in bo vse lepo in prav. Za sposobnost štipendistov vam lahko osebno jamčim, ker jih vseh šest doobra poznam, saj sem z njihovimi starši že vrsto let v tesnih prijateljskih stikih.

Taka je torej druga plat zvona! Zdaj ste si gotovo ustvarili objektivno mnenje o moji osebnosti, moji vlogi v delavskem svetu in predvsem o tem, ali sem ali nisem mož beseda. Hvala vam!

Vilko Novak

MALI UMETNIKI, MALI OBCUDOVALCI

Kako lepe in privlačne so lahko slike. Lepe barve, kozolci, hišice, gore, oblaki in jezerca. Svet, v katerem živijo šolarji. Upodablja ga nekoliko okornih rok in s polno glavo fantazije. Upodablja ga z navdihom, katerega so se navzeli v sanjah. Njihove slike so za njih najlepše. Kdo ve, kakšnega mnenja sta obiskovalca razstave otroških fotografij? So jima slike všeč? So dovolj pisane?

Televizija

SOBOTA — 29. avgusta

Evrovizija 17.00 Atletsko srečanje Jugoslavija - Italija - Švica — RTV Ljubljana 19.00 Dokumentarni film — 19.15 Objava dnevnega sporeda — 19.17 Kaj bo prihodnji teden na sporedu — 19.32 Nenavadni konj Champion — film — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.30 Cik-cak — RTV Beograd 20.45 Ogleđalo dr-

žavljana Pokornega — RTV Ljubljana 21.45 Dr. Kildare film — 22.35 Poročila

NEDELJA — 30. avgusta

RTV Ljubljana 9.30 Deček iz cirkusa — film — RTV Zagreb 10.00 Kmetijska oddaja — Evrovizija 17.00 Atletski troboj Jugoslavija - Italija - Švica — JTV 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.45 »87. policijska postaja« — 21.35 Jazz na ekranu — 22.05 Poročila

PONEDELJEK — 31. avg.

RTV Ljubljana 19.03 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 Britanska enciklopedija — JTV 20.00 TV dnevnik — 20.30 Tedenški športni pregled — RTV Ljubljana 21.00 »Nicholas Nickleby« — film — 22.30 Pogled nazaj — kulturna oddaja — 22.45 Poročila

SREDA — 2. septembra

RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda —

19.10 TV obzornik — RTV Zagreb 19.30 Za poletne počitnice — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana 20.45 Spree City Stompers — zabavno glasbena oddaja — RTV Zagreb 21.20 Reportaža — 21.30 Včeraj, danes, jutri

ČETRTEK — 3. septembra

Evrovizija 15.30 Svetovno prvenstvo v kolesarstvu — RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 S ka-

mero po Afriki — RTV Beograd 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb 22.00 Včeraj, danes, jutri

PETEK — 4. septembra

RTV Ljubljana 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — RTV Beograd 19.30 Taškent — mesto izobilja — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — RTV Zagreb 20.45 Studio 13 — kulturni pregled — 21.45 Včeraj, danes, jutri